

KAITSI EN KODU!

28. OKTOOBRIIL 1927.

Vastava määruisega on kõik piimatööstused ja koorejaamad kohustatud, arvates 1. jaanuarist 1928. a., sisse seadma lahjapiimakeetmist — pastöriseerimist.

Soovitame oma laost aurujõulistele piimatööstustele:

«Ahlborn'i», «Silkeborg'i», «Baltic'u» ja «G. Peets'i» vabrikute pastörisaatoreid — lahjapiimakeetjaid.

Koorejaamadele: Aurujõulisi uuendatud tüüpi «Baltic» turbiine, 1000 ltr. tunnivõimega, ning teiste vabrikute sisseseadeid. Maksutingimused soodsad — maksmine 2—3 a. jooksul.

P. K. «ESTONIA»,
TALLINN, JAANI TÄNAV 6.

Aeg on lühike, soovitame tellimistega rutata!

Kauba Pank

Tartus, Suurturg nr. 12, omas majas.

Kõnetraat nr. 9 ja 209.

Võtab raha hoivule jooksvale arvele ja tähtaja peale, **annab laene**, ostab ja müüb välisraha, tshekke Berliini, Genfi, Helsingi, Londoni, New-Yorki, Pariisi ja Praha peale, saadab raha tasuta igasse Eesti linna. Annab välja akkreditiive ja panõa õarantiisid. Nõuab sisse igas Eesti linnas vekslaid ja raudteetõhti ja toimetab kõiki muid panõaoperatsioone.

Kinnitus A.S. «Eesti Lloid» peaagentuur.

Tulekinnitused — elukinnitused — õnnetusjuhtude kinnitused ja veokinnitused.

KAITSE KODU!

EESTI KAITSELIIDU HÄÄLEKANDJA
ILMVB KAKS KORDA KVVJ

III AASTAKÄIK

Nr. 20

28. OKTOOBRI 1927

Väljaandja: Kaitseliidu staap.

Vastutav toimetaja: V. Neggo.

Tellimishind: aastas 600 mrk., poolaastas
300 mrk., veerandaastas 150 mrk., kuus
50 mrk.

Kuulutuste hinnad. ¼ lehek. 4000 mrk.,
½ lehek. 2000 mrk., ¼ lehek. 1000 mrk. ja
⅛ lehek. 500 mrk. Esimese kaane sisekülj
50%, tagumise kaane väliskülj 100% kallim.

Üksiknumber 30 mrk.

Toimetus Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äri-
päeval kella ½9—10 h.

Talitus Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kontoris, Tallinn, Pikk tän. 2, telef. 3-11.

Tänases numbris: Kuidas peaksid riik ja seltskond hindama kaitseliitlast. — Sõjalisest õppusest kesk- ja kutsekoolides. — Spordipüüdistest. — Friedrich Ulbo-puu 50-aastane. — Jaapanlane Nagoma. — Nõnda nad varisevad üksteise järele... — Eesti saarte vallutamise. — Üks velder õpperels. — „Lotta Svärd“ üfingu kokukord. — Tartu vallutamine esk Tartumaa maleva õppused karrikatuurides. — Esimene refk helsingisse. — Muljeid Soome osilaskuritest. — Kaks möödunud nädalat. — Kaitseliidu elu. — Kebabline kasvatus. — Male.

Kuidas peaksid riik ja seltskond hindama kaitseliitlast.

Kaitseliitlane on rahva tüsedam ja riikihoidvam esindaja. Kui ta seda ehk mõnikord veel ei ole, siis ei ole ta õige kaitseliitlane, siis peab ta lahkuma kaitseliidu ridadest, nagu on sunnitud lahkuma sealt paljusid, kes esimesel, tihti kontrollimata, kaitseliitlaste vastuvõtmisel liitu sinna pugesis asjatult või isegi paha eesmärgiga.

Õige kaitseliitlane on ohvrimeelne, tööarmastaja, iseseisev, korraarmastaja ja vabameelne, ta on tahtejõuline, kindlameelne ja aateline. Ta on ohvrimeelne ja tööarmastaja, sest tundide, päevade kaupa ohverdab ta vabatahtlikult oma vabast ajast endale seatud kõrgele, aatelisele ülesandele, kuigi ta ju sama hästi, nagu teised meie kodanikud, selle võiks kasutada oma lõbuks ja puhkamiseks. Ta on iseseisev, sest ta on rakan-danud end kokukaitsetöösse selleks, et olla alati rippumatu peremees oma majas, ta on korraarmastaja, sest ta austab raudset distsipliini kodukaitsjate ridades ja allub endastmõistetavalt oma pealiku käskudele ja korraldustele, kuigi ehk just oma pealik on eraelus talle endale alluv ametnik või teenija, kuid ta on ka vabameelne,

olles kaitseliitlane, ei tunnista ta erakondlust ega klassivahet, iga mees on ta kaasvõitleja ja sõber, kes temaga ühineb võitluseks ühise aate eest. Ta on tahtejõuline, sest ta ei kohku tagasi ühegi raskuse eest, mis end veeretab ta teele tihti ülisuuri jõupingutusi nõudvaid õppusid ja treeninguid, ta on kindlameelne, kuna ta surmani peab truudust oma antud vande kaitsta kodumaad, ta on aateline, kuna ta kõike seda teeb oma vaba tahte sunnil ja ei küsi millaski, kes seda enda peale võetud tööd ja vaeva kunagi ka tasub. Niisugune on õige kaitseliitlane.

Agar riik ning seltskond, kas peab ta ka kõigest sellest lugu? Kas näitab ta oma talitusviisiga, et ta seda kõike hindab ja austab ning sellest mõistab teha ka tarvilikke järeldusi?

Osalt küll, osalt aga ka mitte.

Tihti näib, et riik ja seltskond on väga arusaajad kaitseliitlaste hindamises, näitavad üles

Kaanepilt: Helsingi retke otsustav silmapilk. — 15 Helsingi ja sama palju Tallinna maleva kütte laskevõistluste tuleliinil.

suurt huvi ta vastu, kuid samas äkki tundub, et neil puudub täieline huvi kaitseleidlase tegevuse vastu, et neil on täiesti ükskõik, mis ta teeb ning mis tast saab.

Võtame näite. Kuski korraldab mingi kaitseleidu üksus spordi- või laskevõistlusi. Riigi- ning seltskonnategelased ja -asutused tunnevad üli-suurt huvi nende võistluste vastu, annetavad kallihinnalisi võite ja autasusid parimaile sportlasile ja laskjaile jne. Ning sellega lõpebki nende huvi. Keegi annetajaist ei küsi enam pärast — ei tea, kes peaks ka minu poolt annetatud võidu või autasu omandanud olema? Mis mees see ka on? Kas see valmistab palju rõõmu? Kas tagajärjed olid tal ka head või oli ta ainult keskpärane nõr-

häire puhul voodist välja kistud saada, et haarata relva ja astuda verisesse taplusse, ei varitse teda ka võimalus ühel päeval taktikalistele õppustele käsutatud saada, et kannatada külma ja niiskust, pingutada jõude jooksus ja porisel maa-alal roomamisel, ei varitse teda isegi see, et olla käsutatud öövalvele või mõnele muule kergemale tegevusele kaitseleidu alal.

Hea küll. Olgu. Jäägu mittekaitseleidlased oma vabaduse, oma ohuta, vaevata olukorda. Kaitseleitlane neile seepärast kuri ei ole ega kadesta ka neid. Kuid üht asja ärgu unustatagu — kui kaitseleitlane tööd teeb ja vaeva näeb, et tarbekorral olla relvaga ümberkäimist oskaja kodumaa kaitsja, kes alati valmis ohverdama oma

Tartu-Maarja ja Voldi malevkondade „sõjast“ osavõtjad pärast õppusi. All vasakul: Paar „sinist“ kaitsmas seisukohti.

kade hulgas? Tehakse suurepärase shest — ja see ongi kõik!

Ehk jälle. Kõneldakse vaimustatud suul sõprade ringis kaitseleidust ja ta kiirest arenemisest riigi iseseisvust kindlustavaks jõuks ning maksatakse pärast sarnast koosviibimist sõprade ringis tuhandeid ühe ainsa lõbusa õhtu arvet eest, kuid sealsamas leitakse see viisakuseta olevat, kui mõni kaitseleitlane samale vaimustatud suul kõnelejale ettepaneku teeb tellida kaitseleitlaste elu peegeldavat „Kaitse Kodu!“ ning ei leita kuidagi mõnd sada marka selle tellimise teostamiseks.

Oo, näiteid võiks tuua palju, väga palju.

Kuid peatume nüüd pisut asja olulisema külje juures. Kaitseleitlane ohverdab vabatahtlikult oma puhketunnid kodumaa kaitsevalmis olemise aate teostamisele, ta ei küsi tasust, vaid näeb armastuse ja innuga vaeva kõrge eesmärgi kättevõitmiseks. Mittekaitseleitlane aga tarvitab oma puhketunnid mõnutlemiseks ja meelelahutamiseks, teeb seda, mis tahab. Ei varitse teda oht

südameverd, siis teeb ta seda ka mittekaitseleitlase kasuks, siis kaitseb ta ühes oma vabaduse ja rippumatusega ka mittekaitseleitlase oma, siis on ta valmis valama oma verd mitte ainult enda, vaid ka oma kodumaalase-mittekaitseleitlase kasuks.

Seda asjaolu peab hindama, ning vääriliselt hindama.

On olnud ringkirju, määrusi ja sooviavaldusi, et näit. kohasaamisel kahe ühesuguse tublidusega kandidaadi hulgast määratakse ametisse see, kes on võtnud osa meie vabadussõjast, kes on valanud verd meie iseseisvuse kättevõitmisel. Kuid, küsime, kui palju on tähele pandud neid ringkirju, määrusi ja sooviavaldusi. Mitte ainult, et kahest muidu üheväärselt kandidaadist on tihti valitud ja väljapakutavale kohale määratud isik, kes sõrmegei pole liigutanud meie iseseisvuse kättevõitmiseks või ehk isegi võõrahingelise optandina vaevalt pursib Eesti keelt, ei, on mindud kaugemale — koha on tihti saanud isegi nõrgem kandidaat

Sõjalisest õppusest kesk- ja kutsekoolides.

Sõjaline õppus koolides teeb Eestis praegu oma esimesi samme. Mitmel pool asutakse ta vastu kahtleval seisukohal, kuna ka ta pooldajad ei saa veel täielikult teda kaitseda, sest puuduvad ta alal kogemused, mis aitaksid teha asjalikku hinnangut. „Kaitse Kodu!“ toimetuse pööris palvega kindralst. VI osak. ülema kol.-ltn. A. Traksmanni poole avaldada oma arvamisi ja esimesi muljeid. Avaldame siin need, ühinedes nendega täielikult.

Teatavasti algas tänava sügisel kesk- ja kutsekoolides sõjalise kasvatuse ja õppuse andmine.

Sõjaline kasvatus ja õppus meie avalikkudes koolides — see on uus, huvitav ja teatud määraneni omapärane samm riigikaitse küsimuste populariseerimise ja levitamise sihis meie noorsoo keskel.

Sõjalise kasvatuse ja õppuse sisseviimisega koolidesse oleme asunud meie võrsuvat noorsugu riigikaitse ülesannetele ette valmistama — „maast-madalast“. — Tee, mida mööda on samunud enne meid kõik need iseseisvad riigid ja rahvad, kes riigikaitse küsimusi on võtnud tõsiselt.

Ka meile see tee muutus paratamatuks eriti ühenduses üheaastase teenistusega kaitseväes, mis teostatakse kõige lähemal ajal.

Asudes sõjalise kasvatuse ja õppuse küsimuse praktilisele lahendamisele koolides, tuli kõige pealt see küsimus põhjalikult ette valmistada ja läbi töötada. See ettevalmistustöö võttis aga ligikaudu 2 aastat — alles siis võidi asuda tegeliku töö juure kooli klassides ja maastikul.

Kandva osa sellest ettevalmistustööst on teostanud kindralstaap, töötades kogu aeg käsi-käes haridusministeeriumiga.

Ettevalmistustöö tähtsamad etapid on olnud järgmised:

- seaduste, määruste ja juhendite väljatöötamine, mis panid tööle ametliku aluse;

- õppekavade väljatöötamine;
- õpperaamatute ja muude õppevahendite ettevalmistamine ja laialisaatmine koolidesse;

Vaaflemas oma «ampufald».

Tallinna maleva pealik kol. Pinka ja Helsingi suojeluskuntapiirin pealik ev. Hägglund jälgimas Tallinn-Helsingi laskevõistlust.

- instruktorite-õpetajate kaadri ettevalmistamine;
- töö tegelik organiseerimine kohapeal.

ning tublim, töösakajam ja tüsedam vabadsõjalane on jäetud kõrvale. Saagu temast, mis tahes. „Mees on teinud oma töö, ta võib minna!“

Aga kas on see õige?! Ei. Peame uuesti meele tuletama neid, kes olid valmis ohverdama meie eest kõik, ka kõige kallima vara — elu, ning peame püüdma üles näidata oma tänu ja lugupidamist, kus see vähegi võimalik. Kuid mitte ainult ilusate sõnakõlksudega, vaid teoga.

Ent selle seisukoha peame laiendama ka kaitseväe peale, sest õige kaitseväelane on rahva tüsedam ja riikihoid-

v a m e s i n d a j a. Kaitseväelaseks olemine peab meie rahva hulgas muutuma teatud passiks, mis talle võimaldab sissepääsu sinna, kuhu ehk harilik kodanik ei pääse. Peab olema arusaajam, tänulikum kui on oldud seni, peab hakkama rohkem hindama kaitseväelase tööd ja ta aatelisust ja sellest tegema vastavad järeldused. Peab rohkem tundma huvi meie riigikaitse korraldamise vastu üldse ning ka nende isikute vastu, kes end ihu ja hingega on rakendanud sellesse korraldamistöösse. Tuleb näidata, et see hindamine on erapooletu ja õiglane, et see tuleb südamest.

Kuid mitte ainult sõnadega, vaid teoga!

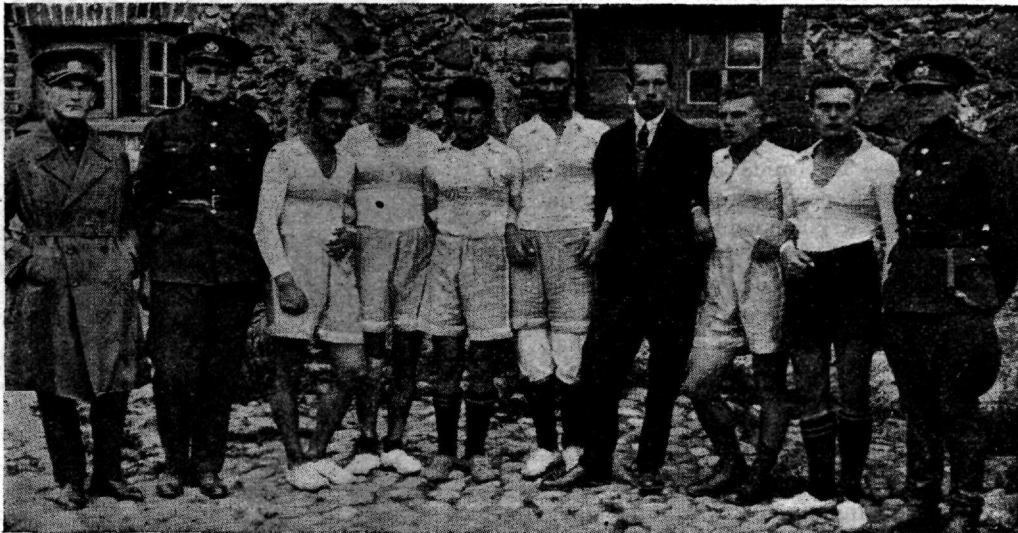
Nagu näha, palju suure tähtsusega küsimusi, milledest igauks omaette moodustab terve ala.

Tuleb meeles pidada, et meie koolid on laiali paisatud üle maa. Kuigi riigikogu poolt vastu võetud seadus võimaldas sõjalise õppuse sisseviimist kõikidesse koolidesse, ometi tuli seda esimesel aastal piirata just seetõttu, et eeltoodud küsimuste lahendamine kõikide koolide suhtes korraga tekitas ülepääsmatuid raskusi. Ainult kesk- ja kutsekoolides meil on õppimas 1.—6. klassini kuni 9000 meesõpilast, kelledest enam kui pooled on koondatud kahte suu-

Loetlusest selgub, et kursus sisaldab kõik need ained ja alad, mis on mahutatud kaitseväs noorte kursusesse.

Seega eesmärgina on üles seatud: anda õpilastele teadmisi ja oskusi sõjaasjanduses meie noorte kursuse piirides ja ulatuses. Sellele eesmärgile vastab ka õppetundide arv, mis on ette nähtud selle kursuse läbivõtmiseks viie aasta jooksul.

Kuna sõjalise kasvatus ja õppuse sisseviimine kesk- ja kutsekoolidesse on esikätt pedagoogiline küsimus, siis tuli erilist rõhku panna — õpetajate-instruktorite kaadri etteval-

Lõuna-Eesti kaitseliidu korvpalli meistrid — Võrumaa maleva korvpallimeeskond.

remasse linna — Tallinnasse ja Tartusse. Selle arvu õpilastega algas õppetöö käesoleva aasta sügisel.

Õppekava sõjalise õppuse alal seati kokku kindralstaabis ja oli põhjalikumalt läbiarutamisel sõja- ja haridusministeeriumi vahelises komisjonis. Lõpulikult temale anti samasugune kuju, nagu see on teistelgi haridusministeeriumi õppekavadel. Õppekavasse on võetud sisse järgmised ained ja alad:

- sissejuhatav kursus, mis peab noori kodanikke sissejuhatavalt tutvustama riigikaitse küsimustega ja sõjaasjandusega;
- topograafia;
- algmõisted sõjaväe organisatsioonist, sõjatehnikast, sõjategevusest;
- sõjaväe fortifikatsioon-almõisted;
- maastiku tundmaõppimine, mitmesugused võistlusülesanded maastikul;
- laskekool;
- rivikool.

mistamisele. Selleks läinud suvel Tallinnas korraldati kahekuulised kursused. Kursustest võtsid osa ka kaitseliidu instruktorid. Kursused andsid meie koolidele hea hulga pedagoogiliselt küllaldaselt ettevalmistatud tööjõude, kes võisid astuda tegevusse kohtadel.

Peab tähendama, et meie koolid sõjalise õppuse teostamise suhtes on väga mitmesugustes oludes. Kõige raskem on seda õppust teostada neis üksikult asuvas koolides maal, vähemates alevites ja linnades, kus vähene tundide arv ei võimalda ametisse panna alalist instruktorit-õpetajat. Just neis kohtades väga väärtuslikku abi sõjalise õppuse teostamises annab kaitseliit oma instruktorite näol. Ja neid kohti ei ole vähe, vaid kaunis rohkesti. Peale selle — ja see on veelgi tähtsam — kaitseliidu vanemate tegelaste töö kohapeal on suure tähtsusega just õppetöö organisatsioonilise külje lahendamisel, eriti mis puutub laagriõppuste korraldamisse suvel. Kahtlemata sõjaline õppus koolides ja kaitseliidus tuleb teostada koordineeritult.

Kaitseliidu poolt on koolides ellu kutsutud noorte rühmad nende ettevalmistamiseks, kes soovivad saada soodustusi. Need rühmad jätkavad muidugi oma tegevust täiel määral, sest sõjaline õppus koolides võib anda reaalseid tagajärgi ikkagi ainult alles mõne aasta pärast.

Sõjalise õppuse instruktorite ülesandeks jääb oma tööga kaasa aidata ka kaitseliidu tegevusele, eriti aga noorte rühmade õpetamisele koolides.

Õppevahenditest sõjalise õppuse alal koolidesse on saadetud mitmesuguseid õpperaamatuid, eeskirju, sõjatopograafilisi õppevahendeid ja kaarte. Ettevalmistamisel on õppevahendid laskeasjanduse alal, mis tahetakse sisse viia koolidesse uuest aastast alates.

Kuna töö sõjalise õppuse alal on alles ala-

nud, siis on veel vara kõnelda selle töö tulemustest. Seni on saadud ainult üksikuid katkendilisi andmeid üksikutest koolidest ja instruktoritelt. Kui nende andmete põhjal midagi resumeerida, siis tuleb märkida kõige pealt suurt huvi, mida tunnevad õpilased selle ala vastu. Seda huvi tuleb hoolega mitte ainult alal hoida, vaid süvendada ja arendada.

Sõjaline kasvatus ja õppus, nagu iga kasvatustöö, on siin taim, mille õrnad juured on istutatud — noorte südamesse ja hingesse.

Selle taime kasvatame suureks puuks siis, kui ühisel jõul teda kastame ja rammutame — oma parimaga, mis anda suudame. Kaitseliidu juhtidel sellel taimelaval on täita suuri ülesandeid.

A. T.

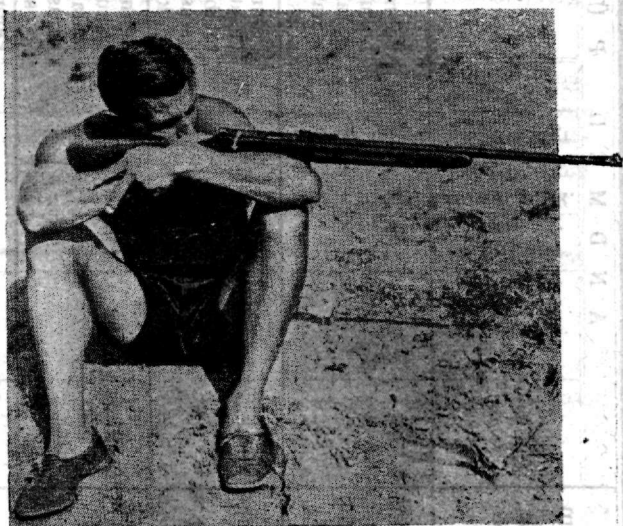
Spordipüssidest.

Laskesport on meil alles lapsekingades. Ta teeb esimesi samme oma arenemisteel. Tarviliseks abinõuks ta levimisel on kahilemata spordipüssid. Seni on meil spordipüsse ainult üksikutel ja tatematete luikadele on nende omadused võõrad. Katsumo anda koosolevas artiklis nende kohta lühikese ülevaate.

Millistele tingimustele peavad vastama spordipüssid*) kui spordirelvad, et täita nende peale pandud ülesandeid ja lootusi? Nad peavad küllalt lähedal seisma oma vanematele õdedele — vintpüssidele, s. t. nende üldine ehitus, raskusejaotus, sihtimine, kukepäästmine ja nende tabamistäpsus peavad sarnanema spetsiaal-püssidele. Laad ja püssi ehitus peavad võimaldama soodsat käsitamist; üldkaal peab nõnda raske olema, et laskmise juures püssi võib rahulikult hoida, ka ei tohi ta noortele laskuritele käsitamiseks liig raske olla. Osad peavad olema valmistatud heast materjalist, lihtsad ja kergestivahetatavad. Kõige selle juures peab spordipüss olema meeldiva välimusega ja hinna poolest odav. Esimese järgu täpsuse neist omadustest omab muidugi tabamistäpsus.

Oma raskuse poolest jagunevad spordipüssid kolme klassi: kerged (1,5 kuni 2,25 kg.), keskmised (2,25 kuni 3,2 kg.) ja rasked (3,2—4kg.). Spordipüssidele esitatud nõudeid rahuldavad enam-vähem keskkaaluga püssid, millede raskus

3,0 kg. ümber kõigub. Kaitseliidu peastaabi poolt on tellitud prooviks odavamaid püsse ja toimetat-

Laskmine „Gecado Suhl“ spordipüssist.

*) Väikekalibrilised püssid „Sportbüchsen“. Lühendamise ja väljarääkimise kergendamise otstarbel nimetame väikekalibrilisi püsse spordipüssideks.

tud nendest katselaskmine, mille tagajärjed allpool toodud tabelis.

Väikekalibriiliste püsside hindamise tabel, kokku seatud kaitseilidu üjema poolt moodustatud komisjoni proovilaskmiste ja katsete põhjal.

Püssi süsteem mudel, vabrik, №	A N D M E D P Ü S S I K O H T A										PROOVILASKMISE TAGAJÄRJED			
	Hind (huuga- viisi ostes)	Kaliber	Üldpikkus	Raua pikk	Raskusk- g	Laad- pikk. sm.	M a t e r j a l		Sihtimisabinõud		50 mtr. peale X Tabam- y koordinaadid sm. Klambrites t. p. raa- dius ja koordinaadid ilma the kuulita	100 mtr. peale Tabamis- pinna X ja Y sm. koordinaa- did	150 mtr. peale Tabamis- pinna X ja Y sm.	
							Raudosad	Puu- osad	Sihik	Kirp				
"Simson" Nr. 59103 Präzisions-Karabiner. Simson & Co Suhl.	\$ 4,75 Emk. 1.700.— (Üksik- müügil Saksam.)	22 (5,3 mm)	102	57	1,6	30,5	Pehmest terasest. Lukuosad karasta- mata. Lõmbikkaras- tamata. Päästiku- nokk karas atud.	Pähk- lajuu (?)	Kruviga re- guleeritav, astmeteta	Kirp	Nuppkirp (Peri- korn)	6,5 X-9,5 Y-11,5 6 X-7 Y-11	12 X-15 Y-21 X-19,5 Y-39	— — —
Husqvarna Waffen- fabrik A. R. Nr. 26163	Emk. 2.800.—	22	106	59,5	2,0	30	Pehmest terasest. Päästikunokk,kukk, tõmbik, lõbakraud karastatud. Sulg karastamata	—	Vedruastme- line 50 mtr. vahedega kuni 200 mtr.	Joonkirp (Strich- korn)	X-2,5 Y-3,5 X-4,25 Y-5	5 X-8,5 Y-9,5	— —	
"G e a d o S u h l" 1926. a. mudel Nr. 1378	Berliinis \$ 5,50 Emk. 2.065.—	22	110	62	2,5	34	Pehmest terasest Lukuosad karasta- mata. Päästikunokk karastatud, muud osad pehmed	Pähk- lajuu	Kuni 200 mtr., jaotustega 20—30 mtr. järele	"	X-2,5 Y-3,5 X-4,5 Y-5	6,5 X-10,5 Y-9 6,5 X-9,5 Y-12,5	12 X-21 Y-22	
"G e a d o S u h l" 1927. a. mudel Nr. 1593	Berliinis \$ 7,40 Emk. 2.780.—	22	112	63	3	34	Pehmest terasest. Lukuosad karastat Lõbakraud karastat. Lukuputk, kesta- heitja karastamata. Päästik karastatud.	Pähk- lajuu	Kuni 200 mtr., jaotustega 20—30 mtr. järele	"	X-3 Y-6,5 X-5 Y-4	6,5 X-9 Y-12 9,5 (7) X-14 (8) Y-14,5	11 (6) X-12 Y-19 (10)	
"E r m a" Nr. 10939 V. K. karabiner D. R. R. Meisterschaftsmodell Erfurts Maschinen Werkzeug f. G. M. B. H.	Berliinis \$ 15,50 Emk. 5.815.—	22	113	62	3,5	34	Kukk, tõmbik ja lõbikraud karasta- tud, trikipäästik karastatud	—	Kruviga tõs- tetav, astme- teta	Sarikkirp (Dachför- miges Korn)	X-3,5 Y-5 (2,5) 7 X-13 Y-9	5,5 X-8,5 Y-5 X-13 Y-9	— —	
F. N. karabiiner Fabrique Nationale d'Armes de guerre in Herstal 1926. a. mudel Nr. 2171	Tallinnas \$ 4,50 Emk. 1.687.—	22 (5,5 mm)	102	57,5	1,72	31	Pehmest terasest. Kõik hõõruvad osad karastamata	—	"	Nuppkirp (Peri- korn)	6 (5)	X-9,5 Y-11 (7,5)	10 X-15,5 Y-15,5	X-13 (10) Y-15 (10)
F. N karabiiner 1926. a. mudel Nr. 1961	" "	22 (5,5 mm)	102	57,5	1,72	31	"	—	"	"	5 (4)	X-5 Y-10 (7,5)	4 X-7 Y-4 6,5 X-10 Y-9,5	— —
F. N. karabiiner 1926. a. mudel Nrs.16493(ühtikene)	Tallinnas \$ 3,00 Emk. 1.125.—	22 (5,5 mm)	96	53	1,6	31	"	Laad- ilusta- mata	"	"	—	—	13,5 X-9 Y-25 6 X-8,5 Y-7 14 (7) X-6,5 Y-27 (14)	10 (ilma 2 kuuli- ta) X-20 Y-10,5 10 kuuli k. t. p. Y-35

Komisjoni arvamusid iga püssi kohta. — Lasketagajärjed. — Üldkokkuvõte.

„Simson“ on oma materjalosas kerge ehitusega õrn püss; raudosad pehmed. Ilma kaitsevinnata. Raske tasast kirpu võtta (kirp, sihiku salk ümmarg.). Lühikese pära tõttu palgepanemine täiskasv. inim. ebakäepärane. Lukuga töötamine mitte küllalt soodus (käepide vinklis allapoole). Laadimine pikaldane ja tuleb takistusi ette laadimise juures, sest padrun tuleb kuuliga asetada padrunitessa, kestage tõmbiku peale; et aga kesta tõmbikule asetada, on tarvis tõmbikut eraldi ettepoole lükata. Tühjakslaadimisel ei tõmba tõmbik kesta alati hooga välja ja jätab luku pessa, kust kesta käitsi välja võtta. Jooksu tihedus halvem teistest nii 50 kui ka 100 mtr. peale. Sihiku seadmine keeruline ja nõuab kontrollimist.

„Husqvarna“ raudmaterjal natuke kõvem kui teistel süsteemidel. Ka on tal kaitsevinn. Sihtimine laudude hea, kuid palgepanemine ebanüganav. Laadimisel tulevad padrunid toppida padrunitessa — laadimine selle tagajärjel raskendatud ja pikaldasem. Jooksutihedus 50 ja 100 mtr. peale hea.

„Gecado Suhl“ 1926. a. mudelil on sihtimine ja palgepanemine väga hea. Padruni viimiseks padrunitessa padrun asetada ühe otsaga padrunitessa ja teise otsaga kestaheitja peale. Jooksu tihedus 50, 100 ja 150 mtr. peale täiesti hea. Raskuse poolest läheneb vintpüssile. Materjalosa tugev.

„Gecado Suhl“ 1927. a. mudelil sihtimine ja palgepanemine väga hea. Padruni viimiseks padrunitessa on lukupesas süng. Laadimine kiire ja hea. Kesta väljaheitmine hea. Raskuse poolest läheneb vintpüssile. Materjalosa tugev. Jooksu tihedus 50, 100 ja 150 mtr. peale täiesti hea.

„Erma“ nr. 10939-dal on materjalosa tugev ja heast materjalist. Palgepanemine soodus. Sihtida saab täpselt. Laadimine hõlpus, sest padrun juhitakse oma pessa. Jooksu tihedus 50, 100 ja 150 mtr. peale täiesti hea.

„F. N.“ nr. 2171, 1926. a. mudelil on materjalosa õrn ja nigel. Raudosad pehmet materjalist. Käsitamiseks kerge riist. Sihtida saab rahuldava täpsusega. Laadimine aegarask, sest padrun tuleb asetada kestage tõmbiku peale ja alles siis saab teda rauda juhtida. Enne laskmist on tarvis kukk üles tõmmata. Jooksu tihedus rahuldav 50 ja 100 meetri peale. Sihikuline laskekaugus 100 mtr. peale (ei saa sihikut kõrgemale kruvida).

„F. N.“ nr. 1961, 1926. a. mudelil ja „F. N.“ nr. 16433, 1926. a. mudelil kohta maksab kõik see, mis öeldud „F. N.“ nr. 2171 kohta.

„Simson“ ja „F. N.“ karabiinieritest võib täpselt lasta ainult 100 meetrini, kaugemale ei võimaldu sihikut seada. Samad püssid on kerged käsitamiseks ja õrna ehitusega.

„Husqvarna“, „Gecado“ ja „Erma“ väikekalibrilised püssid on ehituse poolest tugevamad ja tõesedamad, käsitamiseks käepärased, iseäranis „Gecado“, sihiku ehitus võimaldab täpselt tuld kuni 200 meetrini, raskuse poolest lähenevad vintpüssile (välja arvatud „Husqvarna“), mis pärast lahingupüssile üleminek ei too esile teravat vahet.

Komisjon soovib isiklikuks püssiks odavuse tõttu „F. N.“ karabiinierit (hind Emk. 1.125.—) ja „Simson“ karabiinierit.

Oppepüssideks üksuste tarvis on vastuvõetavad „Gecado Suhl“ väikekalibrilised püssid, millel on tugeva ehitusega ja laskmiseks käepärased. Neist eelistab komisjon „Gecado Suhl“ 1927. a. mudelit, raskus 3 kg, hind Emk. 2.780.—.

„Gecado Suhl“ 1927. a. mudel on ka kallimatest püssidest väga hea isiklikuks püssiks.

Katselaskmise tulemuste põhjal on kaitseliidu peastaabi poolt kindlaks määratud üksuste spordipüssiks „Gecado Suhl“ 1927. a. mudel ja soovitatud see isiklikuks omandamiseks esimeses järjekorras. Odavuse poolest on isiklikuks püssiks vastuvõetav „FN“ karabiinier (lühikene), hind Tallinnas ilma tollirahata 1125 mk. Kaitseliitlased ja kaitseliidu üksused võivad spordipüssi-

se tellida peastaabi läbi, selleks esinedes vastavate sooviavaldustega maleva pealikutele.

Laskemoon.

Spordipüssidest laskmiseks tarvitatakse kolme sorti padruneid: „short“, „long“ ja „long rifle“. Padrunid kannavad üldnimetust „kalibreer 22“, tähendab 2,2”, mis vastab 5,6 mm. Toome järgnevas tabelis nende omadused.

Padrunid	Laeng. gr.		Kuuli raskus gr.	Kuuli pikkus mm.	Kuuli lennukiirus 12,5 m/sek.	Gaasi rõhuline atm.	Kuuli läbi üng. 50 m. kaugusel (kuiv määrit-puu) mm.	Lennut-kaugus m.	Lendjoone haripunkt mm.
	suitsuta püssirohi	must püssirohi							
„Short“ . .	0,045	0,18	1,78	8,7	275—285	200	45	1000	—
„Long“ . .	0,054	0,22	1,78	8,7	285—295	300	50	1000	—
„Long rifle“	0,092	0,24	2,55	11,7	305—315	850—900	75	1200—1300	50 m. kaugusel — 25 mm. 100 m. kaugusel — 98 mm. 150 m. kaugusel — 350 mm.

Järgneb, et padrunitel „short“ nende väikese laengu juures on piiratud läbitungivus. Nende tabamistäpsus on rahuldav kuni 30 m. Padrunitel „long“ on sama kuul, kuid laeng on suurem; nende tabamistäpsus on rahuldav kuni 50 m. Padrunid „long rifle“ ületavad mõlemad esimesed sordid kui oma tabamistäpsuse nii kuuli läbitungivuse ja lennukaugusegi poolest.

Kõikidel spordipüssidel on padrunipesa valmistatud „long rifle“ padrunite tarvis, nõnda tarvitatakse püsside proovi- ja võistluskastmistel ainult neid padruneid. Loomulikult võib nendest ka „long“ padrunitega lasta, kuid selle vastu, püssidest, milledest laskmiseks tarvitatakse „long“ ja „long rifle“ padruneid, „short“ padrunitega

lasta ei tohi. Lühikeste kestadega padrunitest laskmisel kogub ajajooksul padrunipesasse, samasse kohta, kus kest lõpeb, tinatükikestest ja püssirohu jätistest kõva kooruke. Pärast „long“ ja „long rifle“ padrunitega samast püssist lastes tuleb laadimisel ja kesta väljaheitmisel ette takistusi.

Lõpuks tähendame, et padruneid tuleb kaitsta tolmu ja liiva eest, milleks neid hoitakse erilistes kastikes.

Oma hinna poolest on padrunid kättesaadavad. Ilma tollita tuleb „long rifle“ padruni hind Tallinnas 1,6—1,7 marka.

A. B.

F. N. karabiiner.

Friedrich Uibopuu 50-aastane.

Friedrich Uibopuu.

12. skp. sai 50-aastaseks Tallinna maleva VI malevkonna juhatusliige ja kompaniipealik

ning peastaabi revisjonikomisjoni liige Friedrich Uibopuu.

Meil, kaitseliitlastel, on põhjust rõõmu tunda kuuldes seda aastate arvu nimetatavat ühenduses Friedrich Uibopuu nimega ning näha teda sealjuures jõulisena, värskena, hinges noorena ja elavana tegutsevat oma laialdasel tööalal eraelus, Tall. Eesti Kirjastus-Ühisuse asjaajaja-direktorina, ja pühendavat kogu oma südamesoojust ja lõpmatut energiat igapäevase töö kõrval kaitseliidu elu arendamisele ja tema kõrgete aadete eest võitlemisele. Laialdaste kogemustega varustatud, tõmbab ta püsiva innuga siin kaasa. Ei möödu ühtki õppust ega manöövrit, ühtki laskeharjutust (ta kuulub Tallinna maleva paremate laskjate hulka) ega muud kaitseliidu eluavaldust, kui silma ei puutu ta tüse kuju algatajana, juhtijana, eestvedajana ning nõuandjana. Alati valmis — see meie kaitseliitlaste juhtsõna ei leia paremat kehastust, kui on pealik Fr. Uibopuu.

Tahame loota, et eeltulevad eluaastad ei suuda murda selle mehe noorusjõudu ja tahtmist olla alati valmis võitluseks kaitseliidu kõrgete aadete eest Eesti kodumaa tuleviku rahu ja heakäekäigu kindlustamiseks, ning soovime lugupidatud jubilaarile südamest õnne ta aastasajangu teise poole astumise puhul.

Jutustus Prantsuse välislegionidest Saharas.

E. Vald.

Sahara...

Tuhanded kilomeetrid kuumendavat, surnut liiva. Miljonid künkad tuiskliiva, nagu kurja jumaluse hingeõhust liivaks tardunud lainetav ookean. Üksinduse, surma ookean.

Kui ometi surmainglidki ta kohal lend-

liiva, üksindust ja surma. Õige harva, harulduse meeletuletuks, paar pleekinud inimpealuud, kaameli luukere. Aga kes neid näeb, see usub, et nendegi omanikud surid kord hääletumalt, kui üldse võib kujutada ette, et nad pole alati olnud surnud, nagu on seda kogu ümbrus.

Helsingi meeskond Tallinna-Helsingi laskevõisflusel.

× Soomlaste parem kütt Stenius; ×× Soomlastest teiseks tulnud laskur V. Varpula; ××× olümpia-kütt K. J. Sorri.

leksid! Või peaksid pillerkaari kõrvesaatanad! Kui ometi kuulduks mingisugust muud heli peale alalise kahina, liiva kahina, mis on veel hääletum, ühetoonilisem kui vaikus ise.

Õhk väriseb kuumusest. Päike on nagu tuliseks ketastipuks selle kuumusruumi koonusel, mille alus põletab kogu oma kuumuse raskusega seda jumalaist ja inimesist põlatud kohta.

Tuhanded kilomeetrid ainult kuumust,

Siin peatub vist aeg. Nagu on peatunud ja jäänud pooleli loodus.

Sahara...

Kas võib Saharas olla kangelasi?

See pole tõesti mitte ainult muinasjutt, mis kõneldakse Prantsuse välislegionides valitsevast karmusest. Seda tundsin juba neli kuud. Kõige kibedamalt ja omal nahal.

Äärmine karmus, võib öelda peaaegu süd ametu valjusega teostatav kord, vastuvaidlematu alistumine distsipliinile — need on asjad, millega peab harjuma iga Prantsuse asumaade välisleegionidesse astunud „minevikuga“ mees.

Ning kuidas teisiti võiks korda alal hoida meestesalgas, mis koosneb iga rahvuse kõige meeleheitlikumaist esindajaist, kellel igapähe midagi kardetavat selja taga ja kes on iga silmapilk valmis kõige pöörasema peale, kes loevad end tuleviku ta inimesteks?

Kuidas oleks olnud ilma selle karmu- seta kord mõeldav meiegi hulgas, El-Rufti

mahajäetust, s. o. petta iseennast. Aga nutta me ei saanud. Selleks oli liig kallis me keha niiskus ja liig oskamatud me silmad.

El-Rufti komandandiks oli prantslane leitnant Devrieux, kes pidas mehi terasest kätes. Umbes kolm ihunuhtlust nädalas — nii oli meie garnisoni keskmine arv. Revolver käes, hambad kõvasti kokku litsutud, kiristamine, sõna „Les diables!“ — see oli ta harilikum seisend.

Olime jagatud kaheks rühmaks. Ühe pealikuks oli endine Kreeka ohvitser, kes pidanud kodumaalt põgenema monarhistlikust mässust osavõtmise pärast. Teist

T.-Maarja-Doldi malevate õppuselt.

Vasakul: „Siniste“ supimasin töötamas. Paremal: Kolonel Unt seletab Sootaga mõisas õppuste üldolukorda.

kõrvekindlusekese 60-mehelises „garnisonis“, kus oli koos tervelt 10 rahvuse kardetavama iseloomuga meest? Ja pealegi meie olukorras — 340 kilomeetrit eemal järgmisest kõrvekindlusest, kõrve südames, kus ainsaiks elusolevusiks meie ise, mõned kaamelid ja üks kidur palm kindluse sisemisel õuel.

Kas olete vahest tähele pannud, kuidas laps, kes jäetud inimtühja ruumi, seal — kui ta on julge laps — põhjusetult valjusti naerab kõledat ja kaasakiskumatut naeru. Ja purskab äkki pisaraisse, kui annavad järele ta noored närvid.

Nii naersime meiegi oma üksinduses. Naersime igal põhjendatud ja põhjendamata olukorras, naersime 60 karmi ja kahiseva kõriga. Ja kui meil enese ees hakkas selle naeru pärast piinlik, siis naersime veel valjemalt ja kriiskavamalt. Ainult midagi kuulda, ainult kas või ise häälitseda! Et aga petta vaikust, üksindust,

rühma hoidis ohjes endine Vene tsaari sakslasest ohvitser, keda siia paisanud käesoleva sajandi suurim õnnetus — revolutsioon.

Meeskonnas oli umbes kaksikümmend sakslast, kümmevend venelast, poolakad, prantslased, hispaanlased, paar inglasi, itaallast, ungarlast, rumeenlast, üks soomlane ja üks jaapanlane.

See viimane, reamees Nagoma — meie kutsusime teda „Japs samurai“ — oli meie väeosa ja vististi kõigi Prantsuse välisleegionide harulduseks. Sest kui kibe seisukord jaapanlasel ka on, iial ei taha ta oma verd valada teise rahvuse, teise raasi eest, saades selle eest ainult palka.

Jumal teab, miks ta oli astunud selle sammu. Ise ta ei kõnelenud iial oma minevikust, nagu armastasid seda teha venelased ja ungarlased. Tema näol viibis alati isesugune tõsine ja läbitungimatu heatahtlikkus — naeratuseks ei võinud

seda nimetada, selleks oli ta liig tardunud. Ka siis, kui ta tuli tagasi 12-päevaselt kõrvematkalt, mis oli meie kardetumaks teenistuskohuseks — reis naaberforti, ja nuneja läbi januse kõrve.

Meiega ta ei seltsinud, kuigi ei hoidunud eriliselt ka eemale. Aga kaardimängust, üksteise peksmisest, mõttetuist ja tooreist ühistest naljadest mõne kaas-palgasõduri arvel ei võtnud ta iial osa. Ta oli meil kujunenud mingisuguseks

anti talle ta kiri. See oli meie eluruumis. Nagoma võttis kirja, avas, luges, pilgutas silmi, luges veel. Viskas siis äkki püssi käest maha ja tallas seda mitu korda jal-gadega. Endal nägu meeleheite ja jõuetu viha peegel.

Meie vahtisime ammuli suil. Nagoma, tagasihoidlikkuse ja mõõdukuse kehas-tus...

Sama ruttu aga võitis ta enese. Su-rus kirja tasku, laskis pea häbelikult nor-

Harju maleva laskevõistlused 9. X. 27. a.

Võitjad grupilaskmisel, üksiklaskmisel ja pealikute laskmisel brauning-püstolitest ühes saadud auhindadega. Ees maleva pealik ja tema abi. × Malevl. Jaanus.
×× Pealik Tomson. ××× Malevl. Matverk.

teenijaks oma tagasihoidlikkuse tagajär-jel — kasutasime seda kurjasti. Halve-mad tööd — need jäid ikka „samurai“ teha.

Aga vahest istus ta üksi kindluse sa-vimüüri, pilk sihitud kaugusse, istus lii-kumatuna, raidkujuna, mõtlikkuse ja tü-dimuse kehasutusena. Ja alles nüüd tuleb mul meele, et alati oli ta pilk sihitud päi-kese tõusu poole.

Ülemus oli temaga rahul — ta oli alati kohusetruu, sõnakuulelik, allaheitlik.

Ühel päeval aga juhtus midagi, mis viis Nagoma välja ta aasialikust rahust ja ajas ta sammule, millist ei võinud oodata temalt keegi. Nagoma sai, kui tuli kahe-kuulise vaheaaja järele esimene post, kirja. Selle aadress oli ingliskeelne, aga tagakül-jel terve rodu igasuguseid „Hiina“ tähti.

Nagoma tuli just parajasti vahilt, kui

gu, korjas püssi hoolikalt maast üles ja hakkas seda veel hoolikamalt puhastama.

Seda naeru, mis me naersime! Too-rest ja kriiskavat naeru.

„Samurai geischa läheb teisele...“

„Kas on su riisipõllud maavärisemises põlema läinud?“

„Kodujumalad ära varastatud?“

„Samurai seisusest välja heidetud?“

Nagoma ei vastanud midagi. Naera-tas, pilgutas silmi, taandus oma voodisse.

*

Teisel hommikul oli „samurai“ El-Ruf-tist kadunud. Ühes ühe kaameli, püssi, padrunite, burnusse ja tagavara-jalanõu-dega. Toiduaineid muidugi veel ka.

See oli juba teine desertiir sel nädalal. Esimene oli olnud hispaanlane Mezao — toores, taltsutamatu, aga julge kõrilõikaja,

keda ootas distsiplinaar-väeosa seersandile vastuhakkamise eest.

Kuidas lärmitses Devrieux! Kõiki meid lubas ta esiteks maha lasta, siis vee ja leiva peale panna ja lõpuks distsiplinaar-roodu saata. Need head soovid jäid aga kõik niisama, sest meie polnud ju süüdi. Ainult tunnimees sai mõni päev kartserit ja nahatäie.

Möödus päev, kaks, nädal — desertiir „samurai“ oli ununenud. Tal polnud ju ei vaenlasi, võlausaldajaid ega ka sõpru.

*

Mina seisin nurgatornis vahil. See oli kaheksandal päeval pärast Nagoma põgenemist.

Olümpiaküüft Autonen.

Tallinlaste „võõrustusmeister“ Helsingis — seersant Autonen — ta enese joonistatuna.

Oli südapäev ja eriti kuum. Ümbritsevad liivakünkad hajusid värisedes kaugeks kollaseks silmapiiriks. Keda sealt kaugusest oodata, et silmitseda vahetpidamatult silmapiiri? Aga seda pidi, see oli tunnimehe kohus.

Siiski, kõrvekurivaimud, mis seal kaugele liigub?! Mustjas täpike. Või on see fatamorgaana?

Ta polnud fatamorgaana. Ta lähenes. Suurenes. Puhusin häret.

Leitnant Devrieux ilmus ise nurgatorni, haaras minult pikksilma, juhtis selle täpikesele. Teised silmitsesid huvitatult müüri.

Äkki laskis komandant pikksilma langetada. Vandesõnaga:

„See on ju see japsi-logard! Aasia ussi-seeme! A-ah, põrgupojukes, kas Sahara pole mõni paganatemaas sibulaväli!? Või janu ajas tagasi... Küll ma sind nüüd joodan! Aga kuhu ta saatan on kaotanud kaameli? ...“

Ja see oligi samurai. Tuikudes lähenes ta. Õnnetusekogu, väsimuse kehasust!

„Vaene loll,“ mõtlesin. „Mis sa nripea nüüd veel tagasi otsid. Janusurongi on parem kui aastad distsiplinaar-kompanii põrgupõlve...“

Kuski purskas keegi naerma. „Lollike, tagasi tuleb... naljakas, mis?...“

Ta lasti sisse ja Devrieux oli kurivaim ise, kui ta teda väraeval vastu võttis. Aga Nagoma — närune, jõuetu, tolmune, nõrkenud — toetas end müürile, tõstis käe ja suutis kuivast kurgust välja meelitada kähisevad sõnad:

„Araablased tulevad... tuareegid... mitu sada... head püssid... varsti siin...“

„Kõik mehed üles müürile!“ kõlas Devrieux'lt käsklus. Juba me seal olimegi. Jaapanlane, tuges oma püssile, komberdas jooma. Devrieux pidi teda juba takistama — löi aga siis käega: joogu pealegi see vaene kurat, küll pärast õiendatakse asjad!

Tunni aja pärast algas araablaste pealetung. Samurai polnud valetanud.

■

Õhtul lõppes lahing. Meid oli müüri veel 38 meest. Teised olid langenud araablaste kuulide all ja lamasid laipadena all ääres.

Ka Nagoma lamas seal all. Ta oli saanud kuuli kehasse. Liikumatusena, seljali, pärani silmade pilk juhitud pilvitusse taevasse, ootas ta surma.

Araablased olid lõpulikult löödud tagasi. Devrieux astus raskelt haavatud aasialase juure ja algas ülekuulamist.

Nagoma oli õnnelikult pääsnud esimese oasini. Leidnud sealt eest ka Mezao. Seltis sõitnud nad ühel kaamelil edasi. Järgmisel päeval jõudsid nad araablaste laagri ühe allika juures. Need röövisid jooksikute kaameli ja tegid neile enestele ettepaneku tulla nende poole üle. Mezao, kes oskas veidi araabia keelt, oli kahel käel nõus, lootes nii pääseda kuidagi edasi. Ka samurai lubas lõpuks nõusse jääda.

Siis avaldati neile araablaste poolt ka, et nad sõitmas ühinema teiste salkadega — ühiseks sõjakäiguks El-Rufti vastu. Neid aga ei lubatud kaasa võtta — kardeti nende üleminekut.

Mezao jäigi araablaste külla. Nagoma — oma rahva iseloomuomadustega — ei võinud jätta hoiatamata endiselt seitsimehi. Kuigi läks sellega vastu raskele karistusele, milleks võis olla isegi surmanuhtlus. Aga tuli siiski — „samurai“ oli samurai.

*

Ta suri mõne päeva pärast. Samal päeval, araablasi taga ajades, tabati ka Mezao. See kinnitas Nagoma sõnu.

Ja kui siis leitnant Devrieux pidas Nagomale matusekõnet, kõlas see umbes nii: „Teie, kaabakad ja halbuse kehastused, kes teie igaveseks häbiks Prantsuse sõjaväele, kuhu sattumine teie elu ilusamaks silmapilguks, võiksite eeskujuga võtta sellest jaapanlasest siin, s. t. mitte teda, pagana desertiiri, võtta eeskujuks, vaid pidada

meeles, et peate olema sama kohusetruud otsustaval silmapilgul, nagu andis tema teile hea eeskujuga oma teenistusega, s. t. ptüü!... mitte püüda deserteeruda...“

Ja siis, vihastades oma sõnakogenematus pärast meeste peale: „Aga, ma ütlen, kui keegi teist põrgukütjatest jookseb ära ja ei pööragi tagasi, siis ma ta uhun nii läbi, et...“

Aga keegi meist ei naernud.

Nõnda nad varisevad üksteise järel...

Tänavune sügis on hakanud nõudma suuri ohvreid Eesti rahvalt. Oma kondise käega on haarnud surm paremaid ta ridadest. K i t z b e r g, B a u e r, L u i g a on varisenud maamulda, on alustanud teekonda Manalasse, kust pole enam

Aug. Kitzberg †

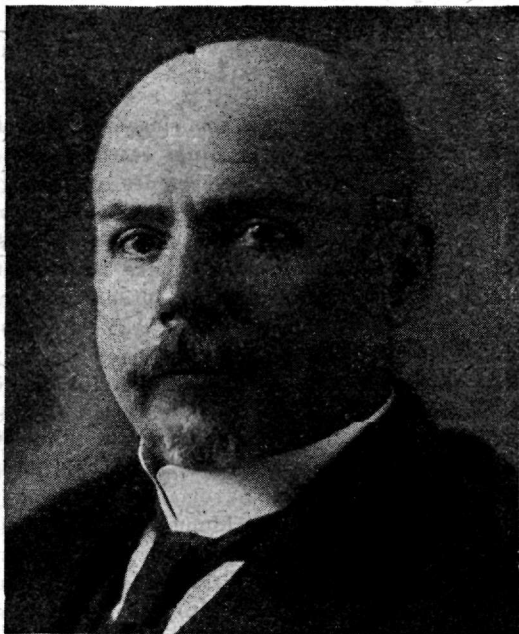
tagasipöörmist. Ainult nende surematud teod on jäänud püsima meie keskele, on jäänud püsima ka mälestus neist meestest, kes meile olid palju väärt...

Esimesena lahkus meie keskelt üle Eesti tuntud ja lugupeetud suur kirjanik A u g u s t

Kitzberg. Ta suri 72-ses eluaastas 10. oktoobril s. a. Ei leidu vist ühtki eestlast, alates väiksemast koolijütsist ja lõpetades raukadega, kes ei tunne August Kitzbergi nime, kes ei ole lugenud mõnda ta teostest. On ju selle mehe väsimatu sulg meie rahvale loonud pika rea kirjanduslikke palasid: jutte, vestlusi, draamasid jne. Kes ei tunne ta „Rätsepp Õhk'u“, „Veli Henu, Henu Velle“, kes ei ole südamest naernud, kuigi ühtlasi tõsiselt pead vangutanud, lugedes ta Tiibuse Jaagu ja Vaglaraua kirju ning tundes neis esinevate pilgete alla varjatud ülitõsisist põhiheli? Ent näitekirjanikuna on August Kitzberg siiski annud oma kõige parema sel alal, on ta olnud teerajajaks, kes on aidanud Eesti lava viia väärilisele kõrgusele. Kõneledes August Kitzbergist ei või mainimata jätta ka ta alati noort ja värsket hinge, mille ta suutis endal alal hoida kõigi eluraskuste peale vaatamata, ning ta isamaa-armastust, mis on olnud kõigi ta teoste põhitooniks. Olgu see meile kõigile tagasihutajaks, et ka meie ei väsiks jääda surmani hinges nooreks ja värskeks ning armastada oma kodumaad sama kuumalt nagu tema seda armastas.

Juba järgmisel päeval pärast August Kitzbergi surma, 11. oktoobril s. a., helisesid jällegi leinakellad üle Eesti pinna. Lahkunud oli meie ridadest lugupeetud ja austatud tüse koolimees ja haridustegelane direktor H e i n r i c h B a u e r. Liig vara varises ta Manalasse, täies meheas, vaevalt 52-aastasena nõudis karm surm ta endale. Mida oli Kitzberg kirjanduses, seda oli Heinrich Bauer hariduspõllul. Algataja, teerajaja. Sooja südame ja raudse energiaga pühendas ta oma elu meie lastele. Ja lapsed, praegused ta õpilased, ning tuhanded, kes varem einud ta õpilasteks, ning kes nüüd ehk ise juba emade ja isadena saatsid oma lapsed ta harjunud koolimehe juhtiva käe alla kasvama ja ede-

nema, ning tuhanded teised, kelledele ta varju-paiku ning suvekolooniaid asutades muretses mugava kodu, kelledele ta oli isaks ning emaks, ning tuhanded neist, kes vaenuväljalt haavatuna tulles on maitnud ta poolt algatatud Eesti Punase Risti ravitsevat ja hoolitsevat kätt, ning tuhanded neist, kes võisid maitsta Ühistöö tegevuse tulemusi, kus ta oli üheks juhtivaist jõududest, need kõik, need kümned tuhanded leinavad pisarsilmil oma hoolitsevat isa, oma sihikindlat, aatelist kasvatajat, oma aitajat ja ravitsejat.

G. Bauer †

Ent tema haridustöö tulemusi on tänuga tunda saanud kogu Eesti noorsugu, kui ta haridusministrina kindla käega tõstis meie koolipoliitika väärivale kõrgusele ning rajas siin selle suuna, milles tegutsetakse veel praegugi. Olgu ka see mees meile eeskujuks, kuidas tuleb võitluses kõrgete aadete eest ennastsalgavalt kaalule panna kogu tervis ja jõud, kuidas tuleb vankumata seista oma tõekspidamiste eest, kuidas tuleb tööd teha ausati ja väsimatult viimse tunnini.

Vaevalt olid August Kitzberg ja Heinrich Bauer üldise leinatähe all maetud musta mulla alla, kui ju 19. oktoobril s. a. viimsele unele suleb silmad tuntud närviarst ja Eesti vanema ajaloo uurija dr. med. J u h a n L u i g a. Ka tema oleks võinud veel elada ja töötada kaua, sest seisid ta ju oma 53 eluaastaga alles mehe pare-

mas eas. Kuid näib nii, nagu tahaks surm käesoleval sügisel meilt riisuda kõik algatajad ja tee rajajad nende eluea peale vaatamata. Sest ka Juhan Luiga kuulus nende hulka. Ning seda Eesti ajaloo vaatlemisviisi ja käsitamise alal. Kes on lugenud kadunu sülest ilmunud „Harju mässu“, peab kõhklemata tunnistama, et ta esimest korda on lugenud ajaloolist teost, mis püüab väärihinnata Eesti minevikku eestlase seisukohast, mis Eesti lugeja rinnus paneb heli-

Dr. J. Luiga †

sema sügavamas südamepõhjas seni ehk uinunud eestluse helid, mis sunnib selga sirgeks ajama ja pead kõrgele tõstma ning lugupidamist avaldama meie vapratele esivanematele ja nende julgetele tegudele. Võib olla, et mõned ajaloo-teadlased sellele teosele heidavad ette liig avarat kujutlusvõimet, ent eelpoolmainitud teene jääb tal alati püsima. On kahju, et mees, kes ajaloo uurimise alal alles oli astunud esimesed sammud, kes töötas viimasel ajal paljude uute lõpmata huvitavate ajalooliste küsimuste kallal, pidi varisema maamulda neid lõpetamata jättes. Kahju, lõpmata kahju.

Jah, nõnda nad varisevad üksteise järele... meie paremad mehed, algatajad ja teerajajad igaiüks oma alal. Nad varisevad... meie aga jääme järele. Ning meile jääb nende töövili,

jääb see seeme, mille nad on külvanud ning mis meie püsival ja kodumaad armastaval töö ja tegevusel võib kanda lopsakat vilja. Olgem hea maa, millesse see külvatud seeme on langenud. Seega mälestame kadunud lugupeetud ja austatud meeste tööd kõige väärikamalt ja paremini. Siis jääb mälestus neist ja nende tegudest ala-

tiseks püsima meie südameisse ning ei kustu enam iialgi.

Kodumaa muld, mida te kõik kolm, igauks oma viisil, olete armastanud nii palavalt, olgu teile aga pehmeks padjaks ja vaibaks teie igavesel unel.

Eesti saarte vallutamine.

Ajalooliseks päevaks meie ajaloos on mihklipäev anno 1917 (uue kal. j. — 12. oktoober); sel päeval astus Saksa rautatud saabas esmakordselt Eesti pinnale, vallutades Riia lahe süü asuvad Eesti saared. Et tänavu oktoobris sest kümme aastat saab, siis toome allpool lühikese ülevaate Eesti saarestiku langemisest sakslaste kätte 1917. a. oktoobris, selle põhjustest ja eelsündmustest.

Miks võtsid sakslased ette selle operatsiooni? Vastuse sellele küsimusele annab meile Saksa sõjavägede I kindralkorraldaja kindral E. Ludendorff, seletades, et see retkkäik võeti sakslaste poolt ette seks, et desorganiseeritud Vene vägede igatsust rahu järele suurendada, sest arvati, et kuna vähestel on ettekujutust ajast ning rumist, siis avaldab see löök sügava mulje Petrogradis asuvate revolutsiooniliste võimumeeste peale.

Operatsiooni mitmesugune tegevus oli sakslaste poolt hästi läbi mõeldud ja maa- ning meriväe koostötamine hooliga kooskõlla viidud. Tuleb tähendada, et kuigi operatsioonist nii maa- kui merivägi osa võttis, seisid nad mõlemad ühe ja sama silmapaistva sõjaväelase — VIII armee juhataja jalgväekindral von Hutier'i *) juhatusel all. See oli uudiseks. Saksa maaväed koosnesid suurendatud 42. diviisist, mida juhatas kindralleitnant von Estorff, ning jalgratturite brigaadist (5 pataljoni — 3 tuh. meest). Maajõudude juhatajaks nimetati jalgväe-kindral von Kathen. Merijõudude suhtes moodustati admiral E. Schmidt'i juhatusel eriline Baltimere laevastik (3. ja 4. lahingiskaader, 2. kerge-ristlejad ja 1. torpedopaatide flotiili grupid). Vägede veoks koondati 17 mitmekesise tonnaašiga kaubalaeva, 1 lennukite emalaev, 3 hospitaallaeva, 2 sõjalaeva, üks õlilaev, 1 päästegrupp, hulk puksiir- ja abilaeva. Ümmargustes arvudes võetult oli vaja transporteerida 23 tuh. meest, 5 tuh. hobust, 1400 veoriista, 150 kuulipildujat, 54 kahurit (3—8-toll.), 12 kaevikmortiiri ja 30 päeva jaoks moonu.

Saared olid hästi kaitstud rannapatareidega. Nii oli Saaremaa Sääre patareidel 12-tollilised kindlusekahurid, mis Saaremaa ja mandri vahelise Irbeni väina üle (16 miili) valitsesid. Siin olid ka laialdased miiniväljad. Peale rannakahurväe asus siin veel 25 tuh. meheline väekoondis kindral Ivanovi juhatusel, mis oli koondatud Kuresaare lähikonda, kuna suurem väeüksus Sörve poolsaarel asus. Vene merijõud moodustas admiral Zveshrikovi juhatusel all olev eskaader, mis koosnes 2 vanast lahingulaevast, ristlejaist, kahurpaatidest, hävitajaist ja torpedopaatidest,

ja mis olid koondatud Muhu väina (Muhu saare ja mandri vahele).

Sakslased kavatsesid esialgu vallutada Muhu- ja Saaremaa vahel asuvat kivist tammi *), et sel teel Saaremaad Muhust ära lõigata, Saaremaa garnison vangistada ja selle järele siis teised saared vallutada. Et pääs Riia lahte Vene miiniväljade ja Sääre rannapatareide läbi võimatuks oli tehtud, pidid sakslased maabumispaika Saaremaa põhjapoolses otsas otsima, kusjuures sündsaks kohaks leiti Tagalaht. Siin otsustati peamaabumine teha, abimaandumine (1500 meest) aga Muhule lähemal Pammanal, kuna demonstratsioon Saaremaa läänerannal — Kihelkonna ja Sörve poolsaare kohal otsustati ette võtta.

Kui peamaabumine õnnestus, taheti Hiiumaa lõunapoolses osas asuvad Torfi patareide vallutamiseks dessante teha. Kui viimased ja Pammana kaitseseisukohad vallutatud, avanesis tagapoolsed veed Saksa sõjalaevadele, mis siis maavägede edasitungi Saaremaalt Muhumaale oleksid toetanud. Ka oli kavatsus Sääre raskepatareide vallutamise järele sõjalaevu Riia lahte saata, et sel teel edasitungi Muhu saare peale nii lõunast kui ka põhjast toetada.

Et aga Tagalahte Undra ja Ninase kohal rannapatareid ja kaevikud kaitsesid, siis otsustasid sakslased maabumist ootamatult, koidu ajal, ette võtta. Peaoperatsiooni alguseks määrati 11. oktoober **), mil transportlaevad Liibavist lahkusid. 12. okt. varahommikul asusid kõik laevad Tagalahe kohal ankrusse ja sõjalaevad algasid Pammana, Ninase ja Undra pommitamist. Vene patareid vastasid nõrga tulega ja vaikisid peagi. Nagu pärast selgus, olid venelased rahulikult une hõlmas; nad olid 9 päeva asjata sakslasi oodanud ja viimaks sakslaste kavatsetavat dessanti enam mitte uskunud.

Üks Tagalahe rannapatareide kõrgem juht, keda sõdurid une pealt äratasid ja teatasid, et lahte võõrad laevad ilmunud, vastas: „Need on igatahes meie omad laevad!“ — pööris teise külje ja magas rahulikult edasi. Kui ta jälle ärkas, olid ta patareid juba sakslaste võimuses.

*) Praegune Saksa ohvitseride ühingu esimees. Pühitses hiljuti oma 70. sünnipäeva. Sei puhul töid Saksa ajalehed pikki kirjeldusi tema teenetest, ning tuues pikki kiidulaule kui „Baltimere saarte ja Riia linna vallutajale“.

*) n. n. „Sinovjevi silda“.

**) Kõik kirjutused ettetulevad kuupäevad on uue kal. järele.

Kell ½6 tulid sakslased (eelsalk) Tagalahas maale ja asusid kohe rannapatareide vallutamisele, leides siin täielikuks üllatuseks nõrga vastupanu venelaste poolt.

Kell ¼9 tulid siin ka Saksa peajõud maale. Idapool, nimelt Hiiumaa lõunatipus tuli salk sakslasi kell 4 laevalt maale, vallutas Torfi rannapatareid, rikkus kahurid ja tuli jälle laevale tagasi. Kell 7 maabus Pammana juures üks Saksa löökkompanii ja 2 ratturpataljoni. Siin puudus täiesti vastupanu, sest venelasi siin polnud. Selle järele saadeti üks ratturpataljon lõunapoole, et Orissaare ja Kuresaare vahelist teed läbi lõigata, kuna teised osad Muhu tammi poole tungisid, et selle pead oma kätte saada. Sõja-

saabusid. Siin selgus, et 12. oktoobril oli Pammana poolt tungiv salk vallutanud Orissaare, saades siin rikkaliku sõjasaagi, hulk vange j. m. Kuid 13. oktoobril tungisid venelased arvulises ülekaalus sakslastele kallale ja sundisid viimased taanduma. Seetõttu sai venelaste evakueerimine Muhu tammi kaudu võimalikuks. 14. okt. võtsid sakslased Tagalaha vägede toetusel Orissaare uuesti ära ning päev hiljem, kui kõik Saksa väeosad olid kohal, piirati venelased sisse, suruti lõunapoole vastu randa, kus väikesel poolsaarel 63 ohvitseri, 5000 sõdurit ja 14 kahurit sakslastele vangis langesid, just 2 tundi enne, kui Vene laevad neile appi jõudsid. Seega oli Saaremaa sakslaste poolt vallutatud.

Harju maleva kõleveo võisflused.

Võitja meeskond (Linnaümbruse mlvkonnas). Ees maleva pealik ja Linnaümbruse mlvk. pealik.

laevad aga tungisid Pammanast Kassari lahte ning tõrjusid tagasi järkjärgult kõik Vene laevad, mis Muhu väinale lähenesid. Samal ajal asusid sakslased segamatult Irbeni väinas miinivälja puhastama ja teed Riia lahte avama.

Pärast 42. diviisi maabumist Tagalahas asus 3-pataljoniline väesalk 2 patarei toetusel lõunapoole, et Kihelkonna lennuvälju ja raadiojaama vallutada. Samal ajal tungis üks ratturpataljon Kuresaare poole, kuna 2 ratturpataljoni kahes jaos idapool — Muhumaa suunas edasi tungisid. 13. oktoobri homm. vallutasid sakslased Kihelkonna, saades siin saagiks 15 kahurit ja 500 vangi. Selle järele liikus siit üks pataljon edasi Kuresaare poole, mis põhjast ja läänest saadetud väeosade kätte 15. oktoobril langes. Samal keskpäeval andis ka Sõrve garnison (28 ohvitseri ja 1140 sõdurit) end 131. Lothringi jalgv. rüg. ülemaile alla, mille järele ka Sääre 12-toll. patarei sakslaste kätte langes. Selle mälestuseks ehitasid hiljem sakslased Sõrve Pallo riigimetsa vastava mälestussamba.

Kaks rattur- ja kuus jalgpataljoni kahurite toetusel liikusid Muhu poole, kuid sattusid siin esialgu tõsise vastupanu peale venelaste poolt. 14. okt. kell ½9 saabus üks ratturpataljon Orissaare, kuna kell 16 ka teised väeosad siia pärale

16. ja 17. oktoobril pommitasid sakslased merelt ja maalt Muhu tammi kaitseseisukohti ja lähenemisteid. Vene laevastik, millel Saksa omaga Riia lahes äge merelahing oli, kaotas liinilaeva „Slaava“ ja ühe ristleja, ning taandus põhjapoole, kuhu temale sakslased kesk tundmatuid miinivälju järgida ei julgenud. 17./18. oktoobri ööl saatsid sakslased Muhu lõuna-lääne osas ühe kompanii maale ja 18. oktoobril kell 1 vallutasid nad rünnakuga Muhu tammi, ning kell 11 ka hea sillapea.

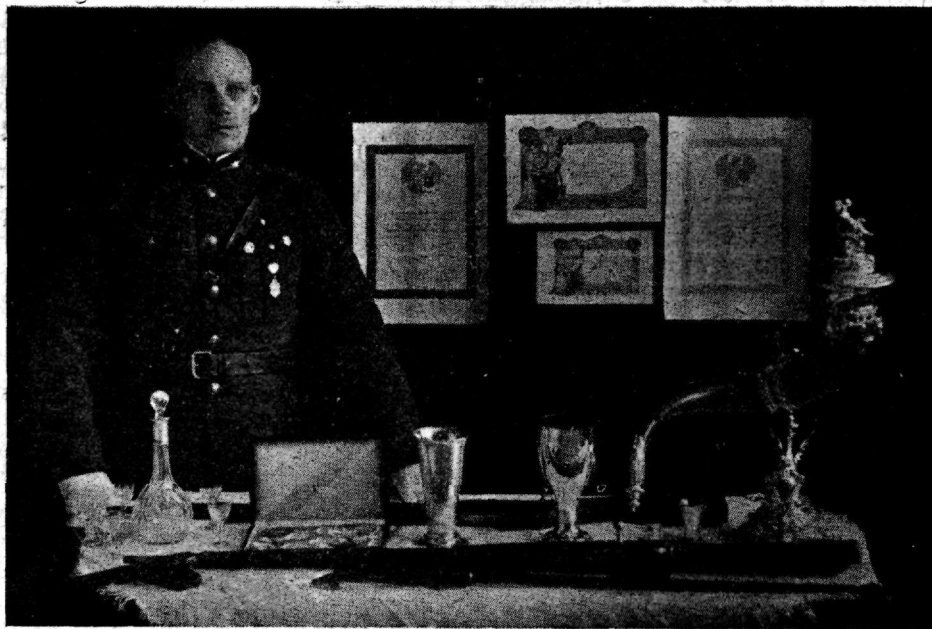
Mõni rida ka meie esimesest rahvusväeosast — 1. Eesti polgust, mida see operatsioon õige valusasti riivas. Vene väejuhatuse kasutas polku hullumeelses operatsioonis — saarte kaitsmisel, kus ülvõim merel, maal ja õhus oli sakslaste käes.

16. oktoobril saadeti Rohukülast 1. Eesti polgu I ja II pataljon ühes komandodega laevadel Muhu saarele. Polguüleml polkovnik A. Tõnisson nägi ette ära, et olukord sakslaste kasuks oli kujunemas ja et kogu saarestiku langes lähemal ajal nende kätte kindlasti oli oodata. Ja seepärast, et ära hoida kogu polgu asjata vangilangemist, tegi ta korralduse, et polgu ülejäänud osade laevadele laadimine sünniks võimalikult aeglaselt. Nii ka tehti. Tõepoolest ei

jõutud laadimistöödega veel lõpule, kui teade saabus, et kogu saarestik sakslaste kätte on langenud.

Kui 1. Eesti polgu elnimeetatud allüksused Muhumaale saabusid, oli Saaremaa juba sakslaste poolt vallutatud ning Saare- ja Muhumaa vaheline sild (tamm) seisis sakslaste merijõudude tule all. Polgu I pataljon asus kohe tammi kaitsele, kuna II pataljon esialgu Kuivastusse jäi, järgmisel päeval aga käsu sai Raugi sadamasse minna. Vahepeal taandusid Vene sõjalaevad Muhu väinast. Kõik vähemad laevad ja rannalt korjatud paadid olid venelaste poolt juba varem põgenemiseks ära kasutatud. Nii olid igasugused sidemed mandriga katkenud ja eest-

Ühel osal Eesti sõdureist (umbes 200) ja 9 ohvitseril läks siiski korda rannas paate leida ja vangilangemise eel üle väina mandrile põgeneda ning polku tagasi jõuda. Põgenejail tuli suuri raskusi üle elada: merel möllas suur torm, kuna sakslased saarelt, sõjalaevadelt ja merilennukitelt põgenejad tulistasid. Seetõttu hukkus osa põgenejaid merel. Vangilangenud 3 Eesti ohvitseril ja 2 sõduril läks korda sakslaste käest, teel Kuresaare, erariietesse rietatult ära põgeneda ja mitmepäevase vintsutuse järele õnnelikult üle väina paadis Haapsallu jõuda. Teised Eesti ohvitserid saadeti aga Saksamaale sõjavangilaagritesse, kust vabanesid alles Saksa okupatsioonialal, 1918. a. aprilli lõpul.

A. Raavik oma laskeauhindadega.

lased ning Muhu garnison saatuse hooleks jäetud. ...

Ka I pataljon tõmbus Raugi sadamasse, kus asus Muhu kaitseväge juhataja kindral-major Martõnov, eestlaste sõber, umbes 5000-mehelise garnisoniga, mille hulgas ka Tallinna surmapataljon oli. 18. oktoobri hommikul selgus, et venelased valmistavad allaandmisele, milleks igasugused valged riidenartsud pandi lehvima. Sakslaste kuulipildujatetule liginev ragin kuuldus ikka selgemalt ja selgemalt. Nähes, et vastupanuks ja saarelt pääsmiseks enam mingit lootust pole, kogus kindral Martõnov Eesti ohvitserid hommikul enda juure ja soovitas täiesti lootusetu seisukorra tõttu alla anda, parlamentööre seks välja saates. Ei kestnud ka kaua, kui juba Saksa väed nähtavale ilmusid. Ja nüüd järgnes kurbmängu viimane akt — allaandmine! Vangi langesid 1. Eesti polgu mõlemad elnimeetatud pataljonid (7 roodu), jala- ja ratsaluurajate, „Colti“ kuulipildujate ja kaevikkahurite komandod, kokku umbes 1600 meest 16 ohvitseriga, hulk hobuseid, relvu ja sõjavavarustust. Polgu III pataljon ühes surmapataljoniga panid sakslastele tükk aega sedavõrd visalt vastu, et sakslased nende vastu terve rügemendi tulle pidid saatma! Laskemoona otsalõppemisel olid aga ka II ja surmapataljon sunnitud alla andma.

Muhu saarel langes sakslaste kätte vangi kindral Martõnov (laskis enese sealjuures maha), 600 ohvitseri ja 5000 sõdurit. Seega oli ka Muhu saar sakslaste kätte langenud.

14. oktoobril maabusid sakslased ka Hiiumaa lõunapoolses osas. Päeva jooksul ja järgnevaill päevil tungisid nad edasi saare sisemusse, kuid tulid igal öösel laevadele jälle tagasi. 18./19. oktoobri ööl, kui Muhu saar juba oli vallatud, maabus Hiiumaal ka Saksa jalgvägi. Venelased siin vastupanu ei avaldanud, vaid taandusid põletades ja riisudes. 21. oktoobril oli ka Hiiumaa sakslaste käes; vangi langes kogu saare garnison, umbes 3000 meest. Väiksemad saared vallutati Saksa laevastiku poolt 20. oktoobriks. *)

Ka mandril — Virtsus — maabusid sakslased, kuid lahkusid seekord siit peagi. Nii oli siis kogu Riia lahe suus asuv Eesti saarestik 10 päeva jooksul (12.—21. okt.) sakslaste poolt vallutatud.

Saksa raudkiivri mees oli astunud Eesti pinna, kuigi ainult üirikeseks ajaks.

E. Ms.

*) Olgu siia juure tähendatud, et operatsiooni heaks kordaminekuks aitas mõjuvalt kaasa intensiivne Saksa õhuluure ja energiline lendurite tegevus.

Üks veider õppereis.

Inglase üheks tähelepanavamaks omaduseks on, et ta iial ei luba võõrastel tema kuuldes puutuda Inglismaa sisemistesse asjadesse, neid puudutada arvustavalt, vähem veel laitvalt. „See on meie oma asi!“ ütleb ta, pöörab selja ja pole enam sõber sellega, kes ometi julgenud laita midagi Inglismaa asja.

Samuti ei lähe ta iial teistele kiruma neid pahesid, mis ta kodumaal vahest ehk ilmsiks tulevad. Ja ei kiida ega ülista teis-

„Varsti algab pealetung“.

„Rohelised“ (Tartu-Maarja ja Voldi mlvkondade vahelisel taktikalisel õppusel) valmistumas pealetungiks.

te olukordi, seades neid Inglise olude kõrvale.

Ning inglased, anglosaksid, valitsevad eneste kõrval ka maailma.

Meil tehakse enamasti teisiti. Kui ju ba keegi sõidab Riiga, siis loeb ta oma pühaks või patuseks kohuseks, kui avaneb selline juhus, seletada meie armsatele ja kaljutruudele liitlastele, et küll on see-too asi teil siin vast suurepärane! Meil, ah, mis meil nüüd...

Kui ta aga koguni võtab südame rindu ja pääseb Helsingisse, läheb see nututrubaduuritamine suguvendluse sirmi taga eriti moll-toonides. Et meil on see ja teine veel alles lapsekingades, tegemas esimesi väeteid samme või hoopis võõriti läinud. Peame veel kaua õppima oma vanemalt vennalt jne. Vahest koguni kirjutab mõni

meie elukutseline opositsioonimees sealsele lehtedele mõne pessimistliku artikli — ikka ja ainult meie suurtest eksitustest ja vigadest ja pahedest, mis meil ainult olevatki.

Nüüd on aga sellele kõigele krooni pähe pannud ühe meie teataval viisil kuulsa ja tähelepanitava tegelase õppereis-palveränak kaugemal Peipsist.

Mõelge ometi — seal vannitatakse sigu! See oli see kõige tähtsam, mis mehele seal Kaananis silma ja südamesse hakkas, nii et ta sellest pika ja ülevaltliku kõne pidas. Tema ise näinud seda kuulsat ja haruldast toimingut. Seda üht harjaslooma vee-sporti kirjeldas ta õppereisitud maa kiituseks — teadmata, et siin „neetud kodanluse maal“ on kümneid talusid, kus eel-nimetatud kasulikkudele loomadele saab osaks mitte ainult pesemine, vaid ka dusch.

Algasin meeeldi selle harjasloomaga, et näidata, milliste rumalusteni võib üks lihtsameelne natuur meie üldises töves minna.

Aga hiljem, kui mehel olid mõningad sekeldused võimudega, kes tundsid huvi ta odüsseega kaasaskäinud suusõnalise liturgia vastu, seletas ta, et seal maal ei olevat midagi kiita. Teatava klassi seisukord olevat vilets, vaesus üldine, ja neid hoitud rahvaga kokku puutumast ning näidatud ainult seda, mida tahetud näidata.

Argus? Sest seal mainitud maal on ta ju kaasasõitjate tõendusel annud töötuse minna kas või barrikaadidele, et aga ka meil saaks panna maksma niisuguse korra nagu on see seal. Ja ühtlasi kõnelenud, et meie oleme sest „eeskujulikust“ maast palju maha jäänud ja rõhutud ja hädas seitsmetpidi...

Sest teda veeti seal ju maksuta ümber.

Ning tõi sealt kaasa rahasumma, mil-lise see armas ja omakasupüüdmatu maa annetanud meie maa kananiseerimise eel-töödeks.

Ja see mees on meie kõrgema võimu, rahvaesituse, liige...

Tõesti, niisuguse loo peale mõeldes võib kibedus minna nii suureks, et läheb mõistlikulgi inimesel vaja õige palju jõupingutust, et asja mitte hakata kiruma kas või välismaalasele. Sest mõelge ometi: üks nende saja hulgast, kelle kohta on tarvi-

tatud (mitte mõne irooniku poolt) sõna: „meie paremad pojad“ ...

Meie igatüüks teame, milline on seisukord seal „Kaananis“ ja meil. Teame, ka, milliseid mõtteid ja käivatsusi hautakse seal meie vastu. Need pole sugugi neutraalselt arvustavad, vaid just vastupidi.

Ja seepärast peab tolle mehe reis ja sellega kaasaskäinud nähtused täitma meid

kahekordse imestusega. Sest tema on talitamas just vastupidi sellele, mille oleme võtnud sihiks endile meie.

Tahaksin uskuda, et tema ja ta sarnased teevad seda oma lihtsameelsusest, ise mitte mõistes oma samme. Sest ei suuda ette kujutada võimalust, et see oleks teisiti, kuna ju tegemist on kahekordse vastutusega. Ning rumaluse vastu ei saa ju Jumalgi midagi parata.

V.

„Lotta-Svärd“ ühingu kodukord.

(Lisamäärused ja selgitused põhikirjale.)

2

Ametite asetäitmise kord juhatustes.

Tingimata tuleb hoolt kanda, et kui keegi ametikandja ei saa mõnesuguste takistuste tõttu oma ametikohustusi täita, siis peab ta tingimata kohustama kellegi teise oma asemikuks ja sellele täpselt teada andma kõik tööd ja ülesanded, mis tema ära olles teha tulevad, samuti teatama, kus ta eemal viibides asub.

See kohustus käib kõikide, nii keskjuhatuse, maleva, kohaliku kui ka külaosakondade juhatuste kohta.

Keskjuhatuse. Juhataja ära olles on tema asetäitjaks abijuhataja. — Abijuhataja ära olles täidab juhataja kohuseid keegi keskjuhatuse liikmeist. — Jaopealiku ära olles täidab tema kohuseid keskjuhatuse otsuse põhjal keegi muu liige oma tegevuse kõrval. — Sekretäri, kes ühtlasi on kantselei pealik, ära olles täidab tema kohuseid keskjuhatuse poolt määratud asemik. — Teiste kantseleiametnikkude ära olles juhivad kantselei pealik juhataja nõusolekul kantselei asjaajamist ajutiste abiliste varal.

Maleva juhatuse. Maleva juhataja ära olles toimib tema asemikuna abijuhataja või keegi muu maleva juhatuse liige. — Maleva juhatuse jaopealiku lahkudes või ära olles tegutseb tema asetäitjana maleva juhatuse poolt määratud abijaopealik, kes, juhatusse mitte kuuludes, võtab osa nõuandva liikmena oma jaoskonnasse puutuvate asjade harutamist ning hoolitseb oma jaoskonna tööde eest. — Maleva sekretäri ära olles täidab tema kohuseid maleva juhatuse poolt määratud asemik. — Jooksvat kantseleitööd võib ajada ka keegi väljaspool juhatust seisev isik, maleva juhatuse vastutusel.

Kohaliku (kompanii-) juhatuse. Kohaliku (kompanii-) juhataja ära olles tegutseb tema asemikuna abijuhataja. — Jaopealiku ära olles täidab tema kohuseid abijaopealik. — Kohaliku (kompanii-) osakonna sekretäri ära olles täidab tema kohuseid kohaliku juhatuse poolt

määratud isik. — Jooksvat kantseleitööd võib ajada ka keegi väljaspool juhatust seisev isik, juhatuse vastutusel.

Külaosakonnad. Külaosakonna ametikandjate ära olles peab kohalik (kompanii-) juhatuse selle eest hoolitsema, et nende asemele astuksid mõned selleks kohased liikmed.

Kursused.

Keskjuhatuse korraldatud. Keskjuhatuse korraldab, millal aastakoosolek seda on otsustanud, kogu maa kohta käivad kursused, silmas pidades aastakoosolekul väljendatud soove nende eeskava kokkuseade kohta.

Maleva juhatuse korraldatud. Maleva kursusi juhatab maleva juhatuse poolt selleks volitatud isik, kuna õpetamise eest hoolitsevad keskjuhatuse jaoinstruktorid ning muud tegevusse kutsutud isikud. — Maleva juhatuse tasub keskjuhatuse poolt saadetud instruktorite laevaja raudteesõidukulud, samuti ka hobuseküüdid, ning annab neile täieliku ülalpidamise kursuste paigal. — Maleva juhatuse peab kursuste lõppemisel keskjuhatusele saatma kursuste juhataja poolt kokkuseatud täieliku aruande kursustest. — Maleva kursused korraldatakse keskjuhatuse poolt valmistatud kursuste kava järgi.

Iuhtnöörid maleva kursuste korraldamiseks. Maleva kursusi korraldatakse „Juhtnöörid maleva kursuste korraldamise jaoks“ ettekirjutuste järgi.

Kohaliku (kompanii-) juhatuse korraldatud kursused. Kompaniikursused suuremates maakondades, kus on saadaval tavalisid sõjajõude, võib korraldada maleva ja keskjuhatuse nõusolekul keskjuhatuse poolt kokkuseatud maleva kursuste kava järgi. — Kursustest kokkuseatav aruanne tuleb saata kahes eksemplaris maleva juhatusele, kes teise eksemplari keskjuhatusele edasi saadab.

Lotta-töötus.

Lotta-töötus antakse rühma pidulikkudel puhkudel meelsamini vaimulikule „Lotta-Svärd“ ühingu esitajale (kesk-, maleva või kohaliku (kompanii-) juhatus juhatajale, maleva kursuste juhatajale) või jälle kaitseliidu ülemustele. — Kohalik (kompanii-) juhatus võib määrata lottakandidaadile (huolto-lottale), kes soovib anda lotta-töötuse, teatud katseaja.

Hernesupp laskjalle.

Helsingi lottad laskevälja paviljoni ees keetmas võistlejalle lõunasööki.

Esitus.

Välismaal. Välismaade suhtes võib ühingu esitada ainult keskjuhatus või keskjuhatus poolt selleks volitatud isikud. Kiirematel juhtudel võib keskjuhatus juhataja üksi esitaja määrata.

Kodumaal. Kui küsimuses on kogu ühingu esitamine kodumaal, sünnib see ainult keskjuhatus või selle poolt volitatud isiku kaudu.

Auliikmed.

Keskjuhatusel on õigus kutsuda auliikmeiks teenetega välismaalasi, kes tegutsevad samade põhimõtete heaks, mis on „Lotta-Svärd“ ühingul. — Eriliste teenetega isikuid olgu ühingul õigus auliikmeks kutsuda seadustes ettenähtud korra järele. — Sellest soovist tuleb kiiresti ettepanek teha ülemale juhatusse ja sellele juure lisada selged põhjendused. — Auliikmeid esitades tuleb silmas pidada kutsutava vanadust ja lottade töö noorust, arvesse võttes ka isiku varasemat ja üldist isamaalist tegevust.

„Lotta-Svärd“ ühingu liikmeks astumine erijuhatudel ja ühingust lahkumine.

Liikmeks astumine. Kui välismaalane või võõrast rahvusest isik soovib „Lotta-Svärd“ ühingu liikmeks astuda, siis tuleb vastav sooviavaldus saata maleva juhatusse kaudu keskjuhatusse ja sooviavaldusele juure lisada „Lotta-Svärd“ kohaliku (kompanii-) osakonna juhatus nõusolek ning vastavast maakonnast kahe üldiselt lugupeetud isiku soovitus. — Välismaalased ja võõrast rahvusest kodanikud, kes juba on ühingu liikmed, võivad olla liikmeiks edasi ilma mingisuguste eriliste palveavaldusteta, kuna aga maleva juhatus peab saatma keskjuhatusse nimikirja oma malevas olevatest välismaalastest ja võõrast rahvusest ühingu liikmeist. — See puutub ka juudisoolistesse (vaata lähemalt 1925. a. aastakoosoleku protokoll § 15). — Kustki teisest maakohast kuhugi mujale elama asudes ja kohaliku (kompanii-) osakonda vastuvõtmist sooviv lotta peab, kui teda seal ei tunta, muretsema oma endisest osakonnast soovitus. — Kui juhatusel on vähematki põhjust kahelda teisest maakohast tulnud isiku poolt esitatud soovitus ja teadaannete ehtsuses, siis peab juhatus otsekohe pöörma eelmise juhatus või äärmisel korral asjaomase politseiülema poole täpsemate teadete saamiseks.

Lahkumine. Osakonnast lahkudes peab liige ära andma oma liikmekaardi. Ühingust lahkunud liikmel pole õigust tarvitada lotta-ülkonda ega -märke. — Lahkunud eriliste teenetega liige võib siiski erilise loaga kanda lahkununagi veel edasi lotta-ülkonda ja -märke. — Tegevliikme üle minnes toetavaks liikmeks on tal lubatud erilistel juhtudel kanda lotta-ülkonda.

Lotta-ülkond, -märgid ja nende tarvitamine.

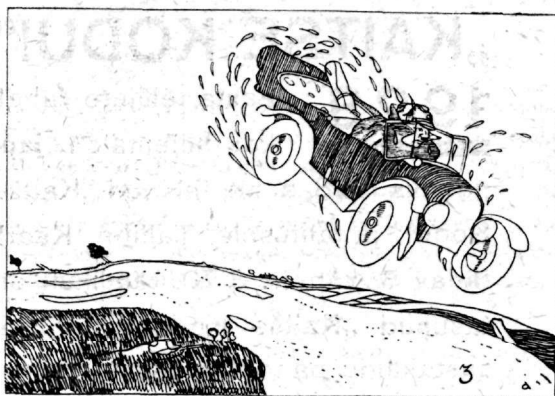
Lotta-ülkonda kantakse: 1) Lotta-ametitalitustel; 2) koosolekutel ja lotta-päevadel; 3) pidudel, mis on „Lotta-Svärd“ ühingu või kaitseliidu korraldatud; 4) isamaalistel pidudel.

Käiseliinti kantakse: 1) olles esitaja; 2) tervituskäikudel; 3) lotta-töötust andes; 4) ametitalitustel, millal eriosakondade osavõttu tahetakse eriti nähtavaks teha, nagu lotta-päevadel, malevakoosolekutel j. m. s.; 5) isamaalistel pidudel.

Villane ülikond valmistatakse keskjuhatus poolt heakskiidetud kangast samade mõõtude järele kui lüsterülkond. — Huolto-lotta s u v i n e p e a k a t e valmistatakse lüstrist (vormi poolest samasugune nagu kaitseliitlastel, siiski veidi paksemast riidest). — Vorm: poolvillast soredast riidest müts (kaitseliidu vorm-lappmüts). Vahevahel suvemüts, mille kaare ümber on kinnitatud maleva värvidega pael. Talvemüts on harilik hall, poolvillast, soredast riidest müts, mis talvel kandmiseks korda on seatud. — **K i n d a d:** Tööülikonnaga koos kantakse halle

Tartu vallufamine

efk Tartumaa maleva sügisesed õppused karikatuurides.

1. „Roheliste“ juht n.-ltn. Treufeldt oma vägeva väe eesotsas. 2. „Siniste“ juht, kaptan Hango ülemjuhatab oma sõjaväge. 3. Üldjuhataja kolonel Unt neelab kilomeetreid Tartu-Tallinna maanteel. 4. Kõõgivägi oma soojade vrikadellidega Sootaga mõisa õuel.

kindaid, pidulikkudel puhkudel aga valgeid. — Nahkkrae: Hariliku kaeluse suurune, enamasti hallist lambanahast.

Mis puutub lotta-ülikonna üldisesse tarvitamisesse pidudel, on maleva juhatusel õigus, kui seda tarvitikuks peetakse, piiravaid määrusi teha.

Juhtumisel, kui liikmel ei ole endal lotta-ülikonda, tarvitab ta ainult käiselinti, mis kinnitatakse pikakäiselise tsiviilülikonna külge ülemal pool küünarnukki neil juhtudel, kui lotta-ülikonda omavad lottad kannavad kas ülikonda või ülikonda ühes käiselindiga. — Lottade esinendes rivikorras tuleb hoolitseda, et read oleksid sirged ja kord hea. Lotta-ülikondi kandvad asuvad ühte ja tsiviilülikondi kandvad lottad teise salka. — Põlle ja kolmenurgelist rätti kantakse ainult töö. Pidudel kannavad neid need, kellele selleks on tehtud eriline korraldus (näit. söögi ettekandjad ja muude tööde täitjad). — Tsiviilpeakatet ei või tarvitada ühenduses lotta-ülikonnaga, samuti ka mitte lotta-peakatet tsiviilülikonnaga. — Pidu puhkudel ja sisemistel töödel võib tarvitada kergemaid jalanõusid.

Puuvillast või vastavat villast lotta-ülikonda võivad tarvitada kõik lottad. — Vihmakuube võivad kanda kõik lottad. Vihmakuuega koos kantakse enamasti kaitseliiduvormilist mütsi.

Lotta-ülikond ja kõik sellesse kuuluvad muud tundemärgid ja varustused peavad olema valmistatud keskjuhatusel poolt heakskiidetud vormide järele, millede üksikasjalised joonistused võib saada keskjuhatuselt.

(Järgneb.)

Tehniline takistus.

„Kas te usute, et kord aeroplaanid astuvad autode asemele?“

„Vaevalt, selleks on tänavad meil liig kitsad ja kõverad.“

Õppusel.

Allohvitser rühmale: „Ja nüüd, poisid, et te mul seda teete ühe korraga ja hästi taktis! Kui ma ütlen „üks“, siis hüpake maast lahti. Kui aga ütlen „kaks“, siis laske end jälle maha sadada...“

Esimene reik Helsingisse.

Tallinna maleva võistlusmatk oma üksikasjades on ajalehtede kaudu lugejale vist enamvähem tuttav. Seepärast käsitab autor siin ainult katkendiliselt selle matka ja võistluse niisuguseid üksikasju, mida seni pole puudutatud.

Kas me Helsingis kaotasime või võitsime? Mõlemaid. Võitsime Tallinnale Eesti-Soome parima laskuri nime ja tõime kaasa sellekohase auhinna. Grupilaskmises aga pidime jääma alla, sest olid ju meie kütid väsinud merereisist, Naisaarest Suomenlinnani kalaarmastajalikust Soome silla ehitamisest, olime võõrastes oludes ja

Võistluse eelpäeval lasid Tallinna kütid silmade järele arvestades sama hästi kui tegid seda soomlased võistlustel järgmisel päeval.

Mõni ehk ütleb, meil ei vedanud. Aga õigem oleks vist tunnistada: oleme vähe võistelnud.

Soome vana olümpiakütt Sorri (eraelus ehitusmeister) tunnistas enne võistluse algust nende

VÕIDULOOSIMINE

I võit	jahipüss
II võit	jalgratas
III võit	raadioaparaat
IV võit	väikesekaliibriline vintpüss
V võit	„Kaitse Kodu!“ 1927. a. aastakäik iluköites
VI võit	„Kaitse Kodu!“ 1927. aasta aastakäik harilikus köites.

„KAITSE KODU!“

1928. aasta tellijate vahel, kes hiljemalt 1. jaanuariks 1928. a. on tellinud „Kaitse Kodu!“ ja talitusele, Tallinn, Kaarli tänav 8, kõnetr. 3-70, täielikult on tasunud „Kaitse Kodu!“ 1928. a. aastakäigu, pannakse toime „Kaitse Kodu!“ talituse ruumides 5. jaanuaril 1928. aastal kell 10 e. l.

esimest korda laske-suurvõistlusel. Ja meil hakkab laskesport ju alles levima, kuna Soomes juba väljas on esimestest kobamistest.

Kui aga tuleva aasta juunis tulevad helsinglased Tallinna, siis — nii arvavad meie autoriteetsemad kütid — on võistlus tasavägine. Sest vahepeal tahavad meie kütid hoolsalt harjutada ja soomlased tulevad ju võistlema võõrsile, nii et nendele mõjuvad samad olud, mis mõjusid meie meestele Helsingis. Maha arvatud vast reisiga kaasaskäiv kalade eest hoolitsemine, sest juunis on ju meri harilikult vagune.

ridade kirjutajale: „Teie ambujaid ei karda meie seekord, küll aga peame pidama teid silmas tulevikus, sest teie kiitide hulgas on palju noori, meie aga kõik vanad.“

Soomlaste laskeviisist ja laskeasjandusest kõneleb käesolevas numbris veidi kaugemal selle ala eriteadlane. Seepärast puudutan siin veel niisuguseid nähtusi Soome kaitsejõu elust ja korraldusest, mis pole otsekohe ühenduses laskeasjandusega.

Kõigepealt nende distsipliin. See on vähemalt kolm korda sissejuurdunud kui meil. Nen-

Olümpiakütt Autose viske.

A. Raavik.

del ei kõnele kaitseliitlane, kui ta on mundris, pealikuga iial teisiti kui sirgelt seistes, tervitades, sõjaväeliselt. Ärgu tundku meie mehed end haavatuna, kui konstateerin tõsiasja, et nemadki selle ümbruse eeskujul mõjul käisid ja tegutsesid „eeskujulikumalt“ kui teeme seda oma armsas üksikõiksuses harilikult. Sest eeskujul ju sütitab.

*

Kui rohkesti on Soomes noori kaitseliitlasi! Pühapäeva hommikul Helsingi aina kihastüsedatest hallides mundrites ja teraskiivrites noormeesetest, kes rühmadena sõjaväelises korras sammusid õppustele ja laskeharjutustele. Üks Helsingi maleva kõrgemaist pealikuist tõendas mulle, et kaitseliitlaste harilikke teenistuskohuseid (staapide ja ladude valvet jne.) peavad neil ainult noorte rühmad. See olevat neile ju ka ühtlasi „praktikaks“, sest vanadel on ju seljataga sõda, mida noored pole veel maitsenud.

Ja kui tõsiselt võtavad noored „suojeluskuntalaiset“ oma kohuseid! Kui väärikat seisakut nad harrastavad, kui sõjamehelik on nende esimine! Aina rõõm näha.

*

Helsingist said tallinlased palju õhutust ja indu laskespordi edasiarendamiseks. Esmaspäeva hommikupoole, Helsingi püssi- ja laskemoonakauplused (Stockmann j. t.) aina kihasid „viro-laistest“, kes ostsid endile küll püssikirpe, küll uut moodi sihikuid, küll püssivardaid. Päevakangelane Raavik uuris eriti hoolega padrunite laadimise abinõusid ja teisi sarnaseid aparate, mis meil peaaegu tundmatud.

*

Kõige rohkem teistest auhindadest, mis Raavik sealt koju kaasa tõi, rõõmustas teda just püssiraud, mille kinkis talle Tikkakoski relvade-

vabrik. Mees muigas tagasisõidul veel kavalamalt, kui enne sinnaõitu ja tähendas, et see raud ehk toob veel tulevikus mitu esimest kohta helsinglaste eest ära.

*

Võistluste tagajärjed on meie lugejaile muidugi kõigile juba ajalehtede kaudu teada. See pärast toome siin nad võrdlemisi kokkusuurtuna.

Helsinglastest said punkte: Varpula 167, Ca-venius 146, Grahn 160, Valkonen 159, Päiviö 154, Lappalainen 159, Paasivirta 163, Stenius, G. 171, Karlsson 162, Moilanen 160, Bollström 165, Vuolasvirta 159, Tirkkonen 166, Vauhkonen 149, ja Sorri 161 — ehk ühtekokku (jättes arvestamata kolme halvema tagajärjed) 1.952 punkti.

Tallinlased: Ingermann 137, Lillep 159, Pikson 159, Silber 128, Kööbe 117, Raavik 174, Jeets 131, Raudsepp 132, Sander 143, Zimmermann 105, Idla 146, Sepp 140, Johanson 111, Körts 133, Lehova 118 — kokku (arvestamata kolme halvema tagajärjed) 1.700 punkti.

Seega punkte Helsingi 252 võrra rohkem, s. t. keskmiselt igal helsinglasel 20 punkti rohkem kui tallinlasel.

Kümneks paremaks laskuriks võistlusel olid seega: 1. A. Raavik 174, 2. G. Stenius 171, 3. Varpula 167, 4. Tirkkonen 166, 5. Bollström 165, 6. Paasivirta 163, 7. Karlsson 162, 8. Sorri 161, 9. Grahn 160 ja 10. Moilanen 160 silmaga.

*

Seda põnevust, mis oli esimese koha pärast! Nii soomlastest pealtvaatajad kui ka vabad meie meestest aina sõelusid iga laskesarja järele Raaviku „positsiooni“ juurest Steniuse manu ja tagasi.

Olümpiakütt Autose viske.

G. Stenius.

Esimene sari oli Raavikul 10, 9, 8, 10, 8 = 45 silma; Steniusel 9, 8, 8, 8, 10 = 43; s. t. Raavik kaks silma ees! Meie eestlased, rõõmus-tame.

Teine sari. Raavikul: 8, 10, 10, 9, 9 = 46, kokku 91 silma. Steniusel: 8, 8, 10, 9, 9 = 44, kokku 87 silma. Bravoo, Raavik! Neli silma ees.

Kolmas. Raavikul: 9, 9, 10, 8, 8 = 44, kokku 135 silma... Aga Stenius laseb võistluse parima sarja: 9, 9, 9, 10, 10 = 47! Kokku eelmisega 134 silma. Peame pöialt. Ainult üks silm! Kas siis tõesti läheb „Sõjasarv“?

Vahepeal algab tihe vihm. Püssikirbule asuvad tilgad, sihik pole enam nii selge.

Otsustav sari. Raavik sihhib hoolsalt. Aga Stenius ka. Raavikul: 7, 7, 9, 9, 7 = 39; Steniusel: 7, 7, 10, 7, 6 = 37. Tähendab „Sõjasarv“ ja võistluse parima laskuri nime pärib siiski Tallinn.

Muljeid Soome esilaskuritest.

Kuna Tallinna ja Helsingi k.-l. malevate vahelised laskevõistlused on möödunud, võiks nüüd lühikest ülevaadet teha sellest, mida Soomes nähtud. Olgugi, et Tallinna meeskond kaunis suure arvu punktidega liitja sai, ei tohiks meie endid siiski nii nõrkadeks lugeda. Näitasid ju Tallinna laskurid laupäeval katselaskmisel mõnestki soomlasest paremaid tagajärgi, mis sundis soomlasi ühe kui teise eestlase kohta tähendama „hyva ampuja“. Mille pooltest meie nõrgemad soomlastest oleme, on: 1) relva ja laskemoona omaduste tundmine, 2) relvade vahe, 3) laskurite vilumus ja 4) võistluskogemused.

«Sõjasarve» võitja laskmas.
Tallinlane A. Raavik noppimas punkte.

Silmitsesin Raavikut laskmise ajal. Ta on külmveri ja tähelepanu koondusmasin ise. Ei närveeri vähematki. Sihhib hoolsalt, liigutused mõõdetud, rahulikud, kindlad. Vahest langetab pea ja puhkab silmi.

Oleksid ka teised mehed olnud nii rahulikud!

Ei saa jätta siin avaldamata tänu kogu Helsingi suojeluskunnale kui meie vastuvõtjaile ja nende pealikele kui selle vastuvõtmise juhtidele. Eriti soojalt mäletame eversti Hägglundit, major Vahrenit ja võõrustusmeisterit Autost, kes ise vana olümpiakütt, kuid nüüd silmade nõrgaks jäämise pärast võistlusest loobunud.

Ka neile tublidele ja kaunitele lottadele, kes olid meie meeste hoolsateks perenaisteks ja isegi laskeväljale sõitsid meid oma maitseva hermesupiga võõrustama, meie otsekohesem imetus ja tänu.

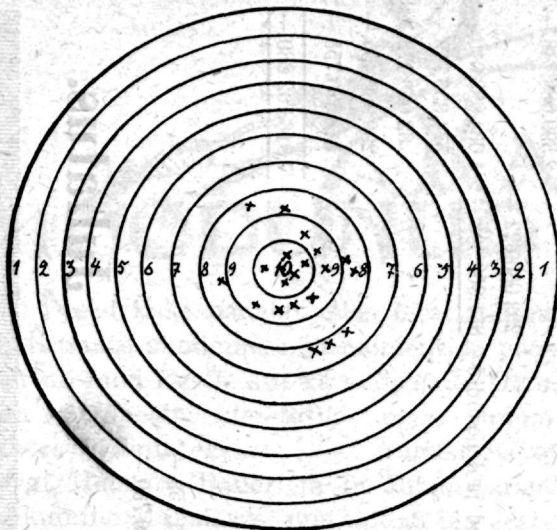
E. J.

Kui üldistes joontes võrdleme, võiksimme endid asjaarmastajateks ja soomlasi eriteadlasteks lasketehnika alal pidada. Soome küttidelt saime kaunis täpseid andmeid nende relvade kohta. Iga moos toadia, kui palju toma püssi kaliiber kõrvale kaldub normaalsest ja võttis seda arvesse oma püssile soodsa kuuli kaliibri valikul. Nii on arvestatud kõikumised kal. 7,61—7,65 vahel ja kuuli kal. 7,81—7,84 mm. vahel. Läbitöötatud on andmed püssirohu sortide kohta. Tarvitatakse Ameerika ja Saksa kuule H 150D W. M. Kapsel (sütik) — 8J. Püssirohtu Ameerika — DUPONT 17. Laengu raskus vastavalt püssile kõigub 2,80—3,10 gr. Suurem osa Schweitsi raudade juures tarvitavad laengut — 3 gr. Padruni kestad pikkuse järele, mille kõikumine ei tohi olla suurem kui 0,1—0,2 mm. Kuuli sissekinnitamisel padruni kesta peab kesta kaliiber kuuli omast olema 0,07—0,08 mm. peenem. Tehases valmistatud padrunitesse usku ei ole, vaid iga laskur valmistab padruni ise, arvestades oma püssiga. Siinjuures katsutakse saavutada maksimum ühtlust kuulides, laengus, sütikutes ja kuuli kinnitamisest padruni kesta.

Laadimiseks on neil laadimisaparaadid igal mehel olemas. Padrunid lähevad maksma 7 soome penni ümber tükk (7 mk.).

Rõhku pannakse püssi osade koostöötamisele, puuosade seisukorrale, kruvide ja hoiderõngaste pingutusele. Ühe sõnaga, iga laskur tunneb täielikult oma relva häid ja halbu külgi ja arvestab nendega ka laskmisel, mis ka pühapäeval võistlusel silma paistis. Võis näha, kui soomlane pärast ebaõnnestunud esimest laskude seerijat kirbunihutaja võttis ja püssi kirbu uuesti korda seadis. Tagajärjeks olid teised hästi lastud seerijad.

Ka relvade vahe andis ennast võistlusel tunda. Soomlased tarvitavad Vene 3-liinilist vintpüssi, millele aga Vene raua asemele uus Schweitsi raud on asetatud. Vene raua teras ei olevat hea, alluvad kergesti ilmastiku mõjudele. Pakse-

A. Raaviku tabamised: viis 10-et, seitse 9-t, viis 8-t ja kolm 7-t; kokku 174 silma.

mate seintega ja paremast materjalist Schweitsi rauad ei oleval nii tundelised ja laskvat ühtlasemalt.

Ka on püssid laskuril vastavalt korda seatud. Nii on püssi karp ja sihiku sälk igal püssil muudetud vastavalt kütli silmale. Mõnel jämedam, mõnel peenem. Vastandina meie kolmnurksele terava otsaga kirbule ja sihiku sälgule on Soomes tarvitusel neljakandilised sammaskirbud. Kirbu jämedus kõigub 1—4 mm. vahel. Selle vastu on aga sihiku sälk vaevalt 1—2 mm. lai ja pooldiopteri sarnane. Sälk on vahetatav, iga distantsi jaoks isesuuruses. Meie terava ja kolmekandilise kirbu laitsid soomlased ära, kui võistluse otstarbeks mittevastava. Tõsi see ka paistis olevat. Laupäeval, kui ilm selge ja kirbu terav tipp hästi paistis, olid tabamused ülihead. Pühapäevastel võistlustel aga, millal ilm pilves ja pealegi lumelõrtsi ja vihma sadas, oli äärmiselt raske kirbu tippu seletada ja kõik terava kirbuga laskurid kihutasid ebatäpse kirbuvõtmise tõttu kuu- lid keskpunktist kõrgemale. Inglise püsside tagajärjed olid paremad, aga nende kohta arvasid soomlased, et olevat väga tujukas püss. Ka jaapani püsside kaliiber leidis arvustamist. Minevat ruttu kuumaks ja viimased seerijad olevat seetõttu alati halvemad, kuul peenike ja kerge, kannatab lennul väliste mõjude all. Ka algkiirus on Soomes püssidel muudetud, Schweitsi raudadega püssid lasevad algsihikuga veel 600 mtr. peale. Üldiselt paistis Vene püss uuendatud kuju ja kindla laskemoona tõttu kõlbulikum võistluseks kui meie püssid.

Laskurite tehnilises vilumuses paistis silma piinlik kinnipidamine kord heaks leitud ja siis kätteõpitud laskeasenditest ja -võtetest, et tagajärgedes ühtlust saavutada. Nii oli näha ühel laskuril märk püssilael, mis pidi alaliselt kindlaks määrama sobiva silma kauguse sihiku sälgust. Trikkel päästeti ühe ja sama kohaga sõrmel, ühtlase rõhumisega. Laekaela haaramine ja teised võtted püüti teha ühtlaselt. Hommikul enne võistlust oli näha soomlasi enestele kuue alla mingisuguseid vestitaolisi vateeritud õlakaitsejaid panemas. Selgus, et need olid kaitseks südame tuksumise mõju vastu, mis tunduvalt lasketagajärgedele mõjub. Südame tegevusele pandi üldse suurt rõhku. Nii jätsid soomlased juba paar

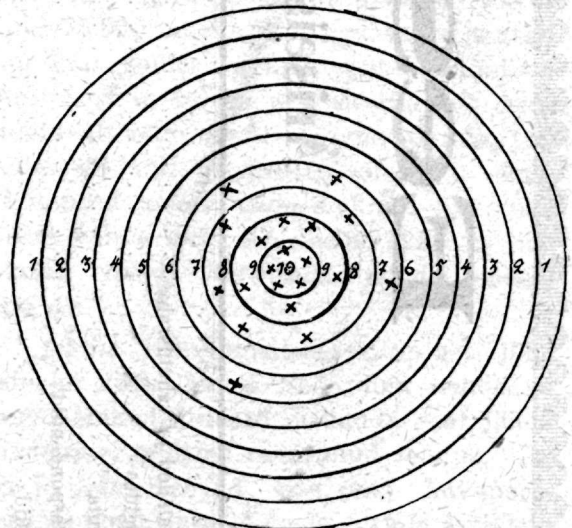
päeva enne võistlust suitsetamise ja muude närvikava ja südame tegevust erutavate ainete tarvitamise järele. Võistluse hommikul ei söödud üldse, et südame tegevust reguleerida. Noori laskureid võistleva ei lubatud, olevat võistlusel närvilisemad kui vanad. Tervest meeskonnast paistis silma ainult paar nooremat meest. Paistab silma, et Soome laskur täielikult tunneb oma relva ja laskemoona omadusi, tunneb ennast ja oma meeoleolusi. Selle tagajärjel ei ole tagajärgedes nii suuri kõikumisi kui meil. Vahe võiks olla praegusel ajal meil 120—180 silma ja soomlastel 155—180 silma vahel üksiklaskuri juures. Suudaksime ka soomlasi lüüa, kuid enne peavad meie laskurid sama hästi tundma õppima oma püssi iseäraldusi, püssid paremini sisse laskma ja korda seadma, ka ennast igasuguses olukorras tundma õppima. Alles siis võiksime loota, et laskur alati ühesuguste tagajärgedega oma relva käsitab.

Tähtsat osa mängisid võistlusel ka kütide võistluskogemused. Meie kõige vanema laskuri võistluste arv ulatub vaevalt kümnesse, kuna Soomes suurem osa vast üle poole saja korra on võistelnud. Meeskonnas oli nii mõnigi olümpia-võistleja, kes rahvusvahelistel võistlustel Soome lippu kaitsnud.

Suure tõuke andis Soome sõit laskespordi harrastamisele Tallinna malevas. On käsil kütide kompanii asutamine ja eel seisab terve rida võistlusi, missugustest esikätt võiks nimetada võistlust Tallinna garnisoniga, Tallinna politsei- ja Harju malevaga.

Oleks soovitav, et üle Eesti laguneks laiaili tihe kütide kompaniide võrk, kuhu koonduksid paremad laskurid, sellega kaasa tõmmates ka teisi malevlasi, et kõik malevad hoolikalt tööle asuksid laskespordi harrastamiseks ja häid võimalusi katsuksid soetada laskuritele harjutamiseks ja laskematerjali muretsemiseks. Esikätt hoolitseks selle eest peastaap.

Eeltuleval kaitseliidupäeval peaks suuremat rõhku pandama just laskmise ja sõjalise iseloomuga võistluse peale, kuna kergejõustik, mis praegu ainult mõnele malevale väljavaateid pakub, kas teisele plaanile jääks või rohkem sõjalise iseloomuga võistlustega seotaks. H. S.

Soomlaste parema kütli Steniuse tabamised: viis 10-t, kuus 9-t, viis 8-t, kolm 7-t ja üks 6; kokku 171 silma.

Eesti Pank.

Äriseis 30. septembril 1927. a.

Aktiva.

Riigikassatähed ja vahetusraha	261.196 226.—
Kuld kangides	511.733 556.—
Välisvaluuta	40.431.321.—
Väliskorrespondendid	576.427.998.—
Välisvekslid	75.689.198.—
Sisevekslid	1.799.981.762.—
Konto-korrentlaenuid	3.691.683.433.—
Mitmesugused kindlustatud laenuid	108.877 436.—
Garantiide deebitorid	299.989.405.—
Väärtpaberid	129.523.835.—
Muud aktivad	421.228.110.—
	<hr/>
	<hr/>
	7.916 762 280.—

Väärtused depoo . . . . .

Inkasso-dokumendid . . . . .

1.670.391.159.—

293.449.769.—

Passiva.

Põhikapital	250.000.000.—
Tagavara- ja eritagavarakapital	400 526.897.—
Kustutus- ja kinnisvarakapital	32.287.051.—
Panga ametn. ja teenij. toetuskapital	15.288.200.—
Pangatähed liikvel	2.047.585.800.—
Hoiusummad	251.880.520.—
Riigikassa erihoiusummad	2.399.088.746.—
Riigikassa jooksev arve	233.080.622.—
Riigiasutuste jooksvad arved ja deposiidid	831.902.388.—
Jooksvad arved	574.350.718.—
Kohustused välisvalutas	62.098.178.—
Garantiide kreditorid	299.989.405.—
Muud passivad	518.683.755.—
	<hr/>
	<hr/>
	7.916.762.280.—

Juhatus.

MÕÖDUNUD NÄDALAT

Need kaks nädalat olid õieti rikkad tähtsamate sündmuste ja momentide poolest nii meil Eestis kui ka välismail. Olgu siin kõigepealt nimetatud meie kolme tähtsa vaimutegelase — August Kitzbergi, Heinrich Baueri ja dr. Juhan Luiga lahkumine Manalasse, mis täidab iga eestlase südant leinaga.

Üle kogu maa jätkus kaitseliidu malevkondade taktikaliste õppuste korraldamine, mis on õnnestunud hästi ja seega jälle kord tõendanud, et oleme lõpulikult heitmas enesest tuimuse ja ükskõiksuse rüüd.

On välja töötatud tähtis „kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduseelnõu“. Selle järele lüheneks kaitseväeteenistusaeg tunduvalt: jalaväes, suurtükiväes ja ratsaväes oleks see ainult 12 kuud, mereväes ja merekindlustes aga 18 kuud. Teenistusaja inseneri- ja tehnilistes väeosades määraks ära sõjaminister ja see kõiguks 12 ja 18 kuu vahel. Noorte väeteenistusse vastuvõtmine oleks kevadel edaspidi märtsi asemel jaanuaris, kuna kutsealuste nimekirjade kokkuseadmine tuleb iga aasta lõpule viia 1. detsembriks. Uus kaitseväeteenistuskorraldus, võrreldes siiaaalsega, annab kokkuhoidu umbes 100 miljonit marka aastas.

Kaitseväeteenistusaaja lühendamise aga annab kaitseliidule moraalse kohustuse veel energilisemalt jätkata oma senist tööd, et meie riigi julgeolek ei kannataks selle aja ja raha kokkuhoiu pärast.

Viljandimaale korraldati „tuleproov“ — kutsuti kolmeks päevaks kokku kätusväelased. Kokkukutsumise sihiks oli

kontrollida reservväelaste kokkukutsumise aparaadi korralikku töötamist. Kokku tuli mehi rohkem kui oodati, 95 protsenti, mis näitab, et viljandimaalased kindlalt peavad kinni kohusetundest ja et meie ei või oma kokkukutsumise aparaadi üle kaevata.

Kokkukutsutuile korraldati kolmepäevased õppused. Seks puhuks söitsid Viljandisse ka sõjaminister kindral N. R e e k, kindralstaabi ülem kindral T õ r v a n d ja kõrgemad sõjaväelased kolonel Traksman ja kolonel Järver.

Kaitseliidu malevate eeskujul tahavad nüüd ka kõik kaitseväe väeosad endale vabariigi 10-daks aastapäevaks saada igaüks oma lipu.

Pidas koosolekuid sellekohane komisjon, kes arutas selle mõtte läbiviimist. Lipu valmistamine läheb ju kaunis kalliks, pealegi puudub kodumaal seekohane materjal. Iga lipp läheks maksma 50.000 kuni 75.000 marka, kui aga saaks materjali ilma tollita ja lipu enese valmistamise eest ei tuleks maksta, tuleksid need tunduvalt odavamad. Nagu kuulda, on seltskondlikud organisatsioonid ja omavalitsused asjast tõsiselt kinni hakanud, nii et võime loota 24. veebr. 1928. a. väeosasid võivat tervitada nende eneste lipu all.

Meie kommunistikestel on asi jälle tsipake viltu läinud. Seda just nende lehega. Mehed kuidagi ei suuda seal jääda piiridesse, millised määranud seadus. Ikka ja jälle lasevad nad oma leivapere-meeste poolt enesele peale suruda artikleid ja valetateid, mis sunnivad ametivõimsid oma keelu maksma panema. Nii ka

nende viimase hääletorukese „Tallinna Kiirega“, mis suleti valeteadete avaldamise pärast, kuna vastutav toimetaja E. Ellman peab oma süüst kohtulaua ees aru andma. Mehike oma peataolekus paljastas enese veel täielikult: püüdis Irboska läheduses pageda üle piiri — oma palgamaksjäte juure. Aga ta nabiti piirivalvurite poolt kinni ja toimetaja toimetati kindlasse kohta.

Riigikogu töödest olid kõige tähtsamaks meie välispoliitika juhi dr. Akeli selletused Eesti välispoliitika sihtjoontest. Välisminister andis tõetruu ja selge pildi sellest, milline on meie vahekord praegu Soome, Vene, Leedu, Saksa, Rootsi ja Läti. Oma kõnes märkis dr. Akel ära, et meie oma välispoliitikas vankumatult peame kinni suunast, mis olnud meil juba alguses: hoida ja arendada head vahekorda kõigi meie naabrite ja kaugemate riikidega. Kuigi Eesti-Läti vahekorras on viimasel ajal tulnud ilmsiks arusaamatusi, mille põhjuseks meie naabri poliitika mõned eksperimentaalsed võtted, ei nimetanudki välisminister neid ja on ka Eesti-Läti liidu suhtes endiselt optimist.

Läti-SSSR kaubaleping ratifitseeriti 52 häälega. Vastu anti 45, kuna 2 jäid erapooletuks.

KAITSELIIDU ELU.

Tartumaa maleva taktikalised harjutused Kirepis 15. ja 16. oktoobril s. a.

Õpiseid ja tähelepanekuid käesoleva aasta sügisestel taktikalistel õppustel.

Kirepi väljadega on seotud meil muistsed mälestused. Siia, Valga — Tartu vahelise suure maantee äärsetele väljadele, on sõjasarve helid ja häire tuled muistsel ajal mõnigi kord malevalasi kokku kutsunud. Kirepi nurmed on niisutatud kangelaste verega, kes meile vabadussõjas iseseisvuse võitsid, — ise Manalasse varisedes. Siia, mälestusrikastele väljadele, koondume nüüd tihti tihedate ridadena, et neil küngastel, neis

Leedu ja Poola vahekord, mis nende riikide iseseisvusest peale on olnud umbes niisugune, nagu seda harilikult mõeldakse „kiisu ja koera sõpruse“ all, on jälle kord võtnud eriti terava kuju. Leedu astus mõned survesammud Leedus elavate poolakate koolide ja õpetajate suhtes. Poola vastas sellele samasugustega Vilno ümbruses, kus vangistati ajutiselt mõned Leedu ksjondsid ja tegelased. Mõned neist koguni saadeti üle demarkatsiooniliini Leedusse. Nüüd on Leedu peaministri Voldemarase poolt poolakate peale saadetud kibe kaebus Rahvasteliidu sekretariaadile, kes asja on võtnud nõukogu järgmise istungi päevakorda.

Meie idanaaber teeb ikka veel vägevaid eeltöid oktoobrirevolutsiooni aastapäeva pidustusteks. Neid aga kipub rikkuma vastasrind Trotskiga eesotsas, kes on ka Peterburisse sõitnud ja seal saanud maha ägedate kõnedega Stalini vastu.

Viimased teated kõnelevad, et nüüd olevat voetud voimumeeste poolt lõpuliikult vastu otsus: Trotski tuleb parteist välja heita. — Kurioosumina olgu nimetatud, et niisugune otsus on lastud teha töölistel ka selles vabrikus, mis kord ristitud „Trotski vabrikuks“.

metsasaludes, kus võitlesid meie vaprad vanemad ja vabadussõja kangelased, järjekorralisi õppusi ja harjutusi läbi viia. Nii leidsid aset paari aasta eest Kirepi ümbruses „Otepää manöövrid“ ja nüüd Tartumaa maleva Elva, Võrtsjärve ja Otepää malevkondate vahelised taktikalised harjutused 15. ning 16. oktoobril s. a.

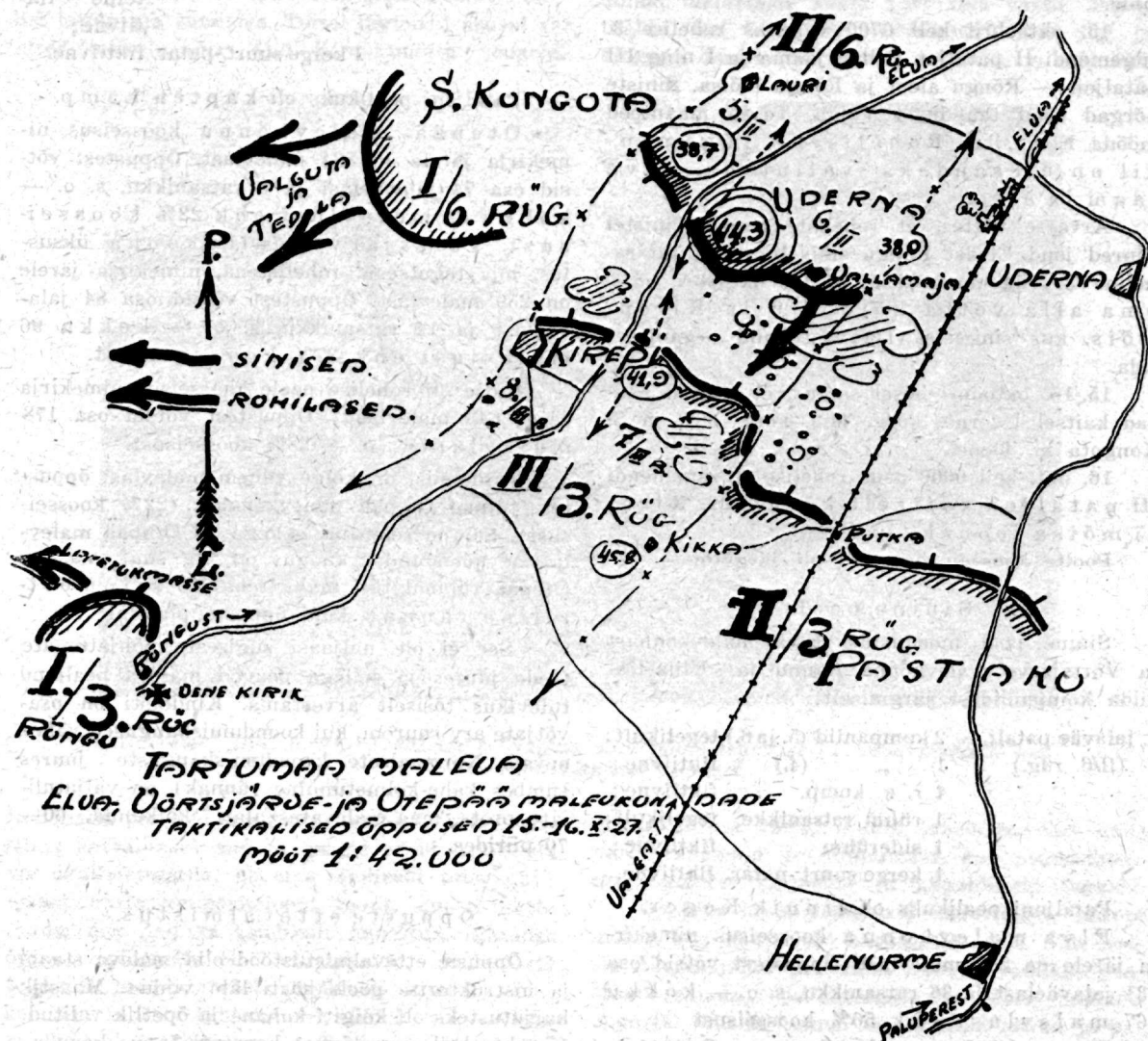
Üldolukorra järele on sinistel (põhja) sõda rohelistega (lõuna).

Olukord ja ülesanne sinisele poolele.

15. oktoobril kell 0700 vallutasid rohelised Pritsu jaama, Rõngu alevi ning Rõngu mõisa joone, jätkates liikumist Tartu sihis Palupera,

Sinise 6. rügemendi II pataljon sai käsu rohelistele mööda Tartu, Valga maanteed vastu liikuda ja 15. oktoobri kella 1600 oma alla võtta Uderna küla ja Uderna kõrgustikud 44,4 ning 38,7, et siin roheliste edasitungimist Tartu sihis kinni panna.

Sinise 6. rügemendi II pataljonist paremal tegutseb sama rügemendi I pataljon ülesandega,

Hellenurme, Elva ja Rõngu, Elva teid mööda. Roheliste jõud — umbes üks kõvendatud jalaväe rügement.

Sinise 5. rügemendi üks pataljon, mis kaitseb Palupera, Rõngu joont, taandus roheliste ülejõudude survele, raskeid kaotusi kandes, Elva sihis.

Tekkinud kriitilise seisukorra likvideerimiseks saadeti Tartust välja sinine 6. rügement, mille I ja II pataljon jõudsid Elva jaama 15. okt. kell 0600.

— oma alla võtta S. Kongota mõis, välja saates kaitse osad Teedla ning Valguta mõisa ja vasakul — soomusrong. II/6. rüg. võttis Uderna vallamaja ja kõrgustikkude 44,3 ning 38,7 joone sisse 15. okt. kell 1800.

15./16. oktoobri öösel tegi siniste luure kindlaks, et rohelised umbes ühe pataljoniga on oma alla võtnud kõrg. 41,9 ja Kirepi mõisa joone.

15./16. oktoobri öösel sai siniste II pataljoni ülem rügelilt käsu 16. okt. kell 0700 alata pealetungi eesmärgiga, — vallutada

kõrg. 41,9 Kirepi mõisa joon, kust edu arendada Tartu, Valga maanteed mööda ja veel samal päeval koos I pataljoniga vallutada Rõngu alev ja Rõngu mõis.

Olukord ja ülesanne rohelisele poolele.

Roheliste õhuluure andmetel liiguvad siniste suuremad osad (umbes üks kõvendatud jalgväe rügement) Elvast Rõngu ja Kongota, Valguta sihis.

15. oktoobril kell 0700 vallutas rohelise 3. rügemendi II pataljon Pritsu jaama ja I ning III pataljon — Rõngu alevi ja Rõngu mõisa. Siniste nõrgad osad taandusid Valga, Tartu maanteed mööda Elva sihis. Rohelisel 3. rügemendil on ülesandeks vallutada Elva jaama alev.

Arvesse võttes, et roheliste teades sinistel suured jõud Elvast Rõngu sihis liiguvad, sai roheline 3. rügement käsu 15./16. oktoobri öösel oma alla võtta kõrg. 41,9 ja Kirepi mõis, kus sinistele visa vastupanu organiseerida.

15./16. oktoobri öösel selgus, et sinised asuvad kaitsel Uderna, kõrg. 44,3, kõrg. 38,7 ja S. Kongota m. joonel.

16. okt. kell 0600 asus rohelise 3. rügemendi III pataljon kaitsesele kõrg. 41,9, Kirepi mõisa joonele.

Poolte koosseis õppustel oli järgmine

Sinine pool.

Sinine pool moodustati Elva malevkonnast ja Võrtsjärve malevkonna Rannu ja Ulila-Kavilda kompaniidest järgmiselt:

1. jalaväe patalj. — 2 kompaniid (5. ja 6.) tegelikult;
(II/6. rüg.) 1 „ (4.) fiktiivne;
1 r. k. komp. fiktiivne;
1 rühm ratsanikke tegelikult;
1 siderühm fiktiivne;
1 kerge suurt.-patar. fiktiivne.

Pataljoni pealikuks oli lipnik Koger.

Elva malevkonna koosseisus nimekirja järele on 297 malevlast. Õppustest võtsid osa 131 jalaväelast ja 36 ratsanikku, s. o. — kokku 167 malevlast ehk 56% koosseisust.

Võrtsjärve malevkonna Rannu ja Ulila-Kavilda kompaniides on nimekirja järele 209 malevlast. Õppustest võtsid osa 60 jalaväelast ja 5 ratsanikku, s. o. kokku 65 malevlast ehk 31% koosseisust.

Üldse oli sinise poole koosseisus nimekirjade järgi — 506 malevlast. Õppustest võtsid osa — 232 malevlast ehk 46% koosseisust.

Roheline pool.

Roheline pool moodustati Otepää malevkonnast ning Võrtsjärve malevkonna Rõngu-Valguta

ning Aakre kompaniidest ja Kongota rühmast järgmiselt.

1 jalaväe patalj. — 2 kompaniid (7. ja 8.) tegelikult;
(III/3. rüg.) 1 „ (9.) fiktiivne;
1 r. k. komp. fiktiivne;
1 siderühm fiktiivne;
2 soomusautod nendest üks kujutatud traktoriga, teine — fiktiivne;
1 kerge suurt.-patar. fiktiivne.

Pataljoni pealikuks oli kapten Lamp.

Otepää malevkonna koosseisus nimekirja järele on 384 malevlast. Õppustest võtsid osa 74 jalaväelast ja 8 ratsanikku, s. o. — kokku 82 malevlast ehk 22% koosseisust. Võrtsjärve malevkonna üksustes, mis tegutsesid rohelistena, nimekirja järele on 259 malevlast. Õppustest võtsid osa 84 jalaväelast ja 12 ratsanikku, s. o. — kokku 96 malevlast ehk 37% koosseisust.

Üldse oli rohelise poole koosseisus nimekirja järgi 643 malevlast. Õppustest võtsid osa 178 malevlast, s. o. — 28% koosseisust.

Võrdlemisi on kõige vähem malevlasi õppustele tulnud Otepää malevkonnast (22% koosseisust). See on seletatav sellega, et Otepää malevlastele koondumise kaugus oli liig suur. Vastse Otepää rühmal tuli maha teha 38-kilomeetiline rännak kuni õppuste platsini!

See ei ole naljaasi sügiseste põhjatumate teede juures ja sellega peavad maleva pealikud tulevikus tõsiselt arvestama. Kindlasti on osavõtjate arv suurem, kui koondumiskaugused vähenevad. Normaalseste koondumiskauguste juures (umbes kahe-kolmetunnine rännak) on väljatulijate prots. maa-malevates alati kõikunud 60—70 piirides.

Õppuste ettevalmistus.

Õppuste ettevalmistustööd olid maleva staabi ja instruktorete poolt hästi läbi viidud. Maastik harjutusteks oli kõigiti kohane ja õpetlik valitud. 15. oktoobril enne lõunat harutati õppus koondunud pealikutega maastikul üksikasjaliselt läbi. Pärast lõunat jaotati malevlased ära tegutsevate üksuste vahel ja selgitati neile ülesanne. Õppustel tarvitati paukpadroneid, rakette ja mitmesuguseid lippe ning täristajaid kuulipilduja tule äramärkimiseks. Ei puudunud isegi vabadussõjas nii armastatud relv „lüüs“, mis kustki redust õppusteks välja oli ilmunud. Igatahes õppuste ettevalmistamise alal oli maleva staap palju töist tööd teinud, — ja see eeldas harjutuste head kordaminekut.

Õppuste käigu põhijooned ja märkeid sellest.

Õppuste korraldamisel oli üles seatud põhimõte — mõlemi poolega läbi viia nii kaitse- kui ka pealetungilahing ja sellest tingitult harjutus ka jagunes kahte perioodi. Esimesel perioodil asusid rohelised kaitsele, nagu skeemil näidatud, kuna pealetungijatena sinised toimisid. Sinistel õnnestus vallutada roheliste vastupanu positsioonid kõrg. 41,9, Kirepi mõisa juonel, sealt rohelisi taganema sundides. Teisel perioodil asusid sinised kaitsele kõrg. 41,9, Kirepi mõisa juonele.

seisukohti vastukallaletungiga tagasi võtta, andes peahoobi paremalt, sest vasakult oli maastiku tõttu raske edasi pääseda. Roheliste vasakul tiival oli aga 1 rühm end taganemisel maasse küünistunud Kirepi mõisa viival puisteel ja nüüd, oma algatusel, ka vallutas see rühm Kirepi mõisa. See aitas tunduvalt kaasa roheliste kiirele üldisele edule.

Eriti tuleb alla kriipsutada õppustele koonduvad malevlaste suurt huvi asja vastu. Ma ei liialda, kui ütlen, et malevlased tõesti ihu ja hingega oma kõige parema tahtmise ja oskusega

„Roheliste“ juht n.-ltn. Treufeldt seletamas oma poole tegevust (T. Maarja-Voldi malevkondade taktikalisel õppusel).

Rohelised, kes olid taandunud umbes 1 klm. lõuna sihis, korraldasid end ja asusid nüüd omakorda vastukallaletungile, et oma endiseid seisukohti, endist vastupanupositsiooni joont, uuesti kätte saada, mis neil ka täielikult õnnestus. Igatahes õppuste põhimõte oli õieti tabatud. Malevlaste teadmisi paaripäevasel harjutusel suudeti värskendada taktika tähtsamatel aladel, s. o. — luurel, kaitsele, ja pealetungil. Tegutsemisel võis tähele panna, et jalaväe eeskirja II osaga nooremaid pealikuid oli suudetud luure-, pealetungi- ja kaitsealal tutvustada. Tulesüsteemist, mis aluseks igas taktikalises tegevuses, on õige ja vääriline arusaamine. Õiget hindamist leidis maastik ja sellele vastavalt viidi läbi pealetungija poolt ka pealööki. Maastik pataljoni tegevusriba idapoolses servas oli kinnisem, kaetud metsaga, siit anti ka kaitsele asuvale poolele surmav hoop. Ka algatus, kus selleks leidub soodus moment, on pealikutel tõsiselt südames. Rohelised kavatsesid oma

õppustest osa võtsid. Panin tähele auväärt hallpäid, vanemaid ja vilunumaid, kes noorematele igal sammul juhtnöore ja näpunäiteid jagasid.

Õppuste lõpul koondusid malevlased Kirepi mõisa, kus tehtud töö harutusele asuti. Siin leidsid üksikasjalist sõelumist maleva pealiku, peaostaabi esindaja ja instruktorite poolt niihästi õppustel ilmsiks tulnud taktikalised hüved ja pahed kui ka muud kaitseliidu elu-oluse puutuvad küsimused. Suure huviga jälgisid malevlased asjalikke seletusi, mille kestes nii mitugi kord kõlas kaitseliitlaste mürisev — elagu!..

Lõpp hea — kõik hea, — ütleb vanarahva kõnekään, kuid peab tähendama, et seekord lõpp just kõige parem polnud. Ligi 30-kilomeetriline rännak õppusplatsini, siin mõni hea kilomeeter kõva jooksu mööda vesist, poolkülmanud küнди, siis külm ja õudne Kirepi mõisa küün, kus õppuste harutusele asuti, mille kestes mõnelgi mehel hambad hakkasid lödisema, — küll oleks aga

mokka mööda olnud tugev keretäis tulist suppi igale malevlasele. Usun, siis oleks ka see 30 kilomeetrit kuni koduni märksa lühem olnud. Kuid kes õppustel peaaegu terves koosseisus puudusid, need olid kodukaitse naisühinglased oma supikatla ja tulise supiga!

Teades, et kehakinnitus õppuste lõpul korraldamata, kandsid malevlased selle eest õppuse käigu ajal ise hoolt ja tihti oli kuulda vastase poole aadressil: „võtke see leivakotiga mees kinni!“ Jah, — eks oma kõht igal inimesel ole kõige lähemal, kuid pealikul peab mure malevlase kõhu eest olema esiplaanil.

Õpiseid ja märkeid sügisestel taktikalistel harjutustel.

Möödunud sügisese õppused on annud palju kogemusi, mis pealikul nende korraldamisel silmas peavad pidama, et garanteerida harjutuse head kordaminekut. Tähtsamad nendest oleksid.

1. Eeeltööd õppusteks tulevad läbi viia nii staabis kui ka koha peal varakult. Õppus tuleb koha peal juhtivate pealikutega tingimata läbi mängida ennem, kui harjutuse juure asutakse malevlastega, — see garanteerib nende õpetlikkuse ja hea kordamineku täiel määral.

2. Malevlastele tuleb võimalikult varakult (vähemalt nädal aega enne õppust) teatavaks teha õppuste aeg, koht ja koondumispunkt. Harilikult teatakse ainult õppuse aeg ja koondumiskoht. Kuid malevlastel on kogemusi, et tihti koondumiskohast kuni õppuse läbiviimise kohani tuleb veel tubli rännak maha teha ja kartes suurt kaugust, ei tule nad lihtsalt kodunt välja seetõttu, et õppuste läbiviimise rajooni pole ära tähendatud. Koondumispunktid peavad olema täpselt fikseeritud, sest muidu võib juhtuda, et malevlased üldse õppuste kohale ei satu, nagu see ühes malevas hiljuti aset leidis.

3. Kaugus koondumiseks olgu minimaalne. Normaalseks võiks lugeda 2—3-tunnist rännakut, s. o. 10—15 klm., ja mitte enam. Selgelt tõendavad seda ka Tartumaa maleva „Kirepi“ harjutused, kus Otepää malevkonst ainult 22% mehi välja tuli, kuna Elva malevkonst aga 56 prots. osa võttis. Need kogemused räägivad selget keelt, — tulevikus õppuseid korraldada ainult vähemate üksustena, rühmadena, ja erakorralistel juhtudel võib suuremaks üksuseks olla kompanii.

3. Instruktorid tulevad õppustel tõsiselt töösse rakendada. Instruktor ei tohi enesest kujutada kuiva vahekohtunikku, kes tardunult koha peal paigal seisab

ehk paremal juhul maleva pealikuga kaasas käib ja sellega nagu tema staapi kujutab. Instruktoris peab kehastuma tuline hing ja raugematu energia, ta peab olema esikätt õppuste juht ja siis alles vahekohtunik, ta peab olema väsimatuks nõuandjaks tegutsevale pealikule, alati peab ta liikvel ja õppuste käigust informeeritud olema. Kui kohapealsed pealikud taktikalistes teadmistes nõrgad, on soovitatav instruktoreid poolte juhtideks määrata.

Paljudel õppustel olen tähele pannud, et instruktoreid kaunis passiivselt õppustele kaasa tunnevad. Sarnane olukord on lubamatü. Pealegi veel nüüd, kus tarvitusel uus jalgväe eeskiri, mis noorematele pealikutele võõras, on tingimata nõuetav, et instruktor kõigiti õppuste käiku vastavalt uuele eeskirjale juhiks ja reguleeriks.

4. Iga malevlane peab oma ja väeosa ülesannet teadma ja seepärast, enne harjutust maastikul peab aset leidma instruktoriga kõikidele malevlastele taktikaliste põhimõtete selgitamine, olukorraga tutvustamine ja ülesande andmine. Taktikaliste põhimõtete selgitamine ei tohi kujuneda määrustiku ettelugemiseks, vaid seda tuleb teha näitlikult juba varemalt valmistatud suurte skeemide, tabelite ja teiste abinõude varal. Iga minut malevlaste aega tuleb täiel määral ära kasutada, logelemine ja loidus ei tohi aset leida isegi seepärast, — näitlik õppetund taktika alal leidku igakord aset enne õppuse algust. Näitlikule õppetunnile järgnegu tutvunemine olukorraga ja ülesandega.

5. Õppus lõppegu harutusega, kus üksikajalisele sõelumisele tulgu mitte ainult õppustel ilmsiks tulnud hüved ja pahed, vaid ka malevlaste igapäevasesse elu-olusse puutuvad küsimused. Harutus muutugu ka kaitseleidi põhimõtte ja tema ideede propageerimiseks. „Kaitse Kodu!“ levitamist ei tohi unustada, mida ma aga kuskil ei ole kuulnud.

6. Õppuste lõpp peab kõigiti ülev ja meeleolurikas olema. Hea ja meeldiva lõpu eest, mis malevlaste südamesse jätab õppustest kauni mälestuse kauemaks ajaks, peavad hoolitsema kõik pealikud, eriti aga majandus- ja propagandapealikud.

Kodukaitse naisühinglased — teie oma hoolitsemisega malevlaste eest võite tõesti raskele õppusele pärast pikka rännakut meeldiva ja üleva lõpu tuua. Soe toit tulevastel õppustel ei tohiks enam kuski puududa. Eeskujuks meile sel alal olgu Soome lottad. Heal tahtmisel jõuame neile järele ja seepärast — Eesti naised — käed külge ja täie energiaga mehega õlg-õla kõrval kodukaitse töösse igas olukorras.

Malevlaste kontrollimine ja katsete korraldamine Tartu malevas.

Neil päevil korraldas Tartu malev oma liikmete kompaniide kaupa kontrollimist ja katseid.

Malevlaste kontrollimine korraldati järgmiselt:

1) Tehti kompanii nimestiku järele kindlaks, kes malevasist täpselt kohale ilmus, kes ajutiselt maleva piiridest oli lahkunud ning kes loiduse tõttu pikemat aega kaitseliidu elust enam osa ei olnud võtnud. Kohale ilmus 8 kompanii kohta keskmiselt 52%. See protsent on võrdlemisi rahuldav, kuna umbes 20% Tartu malevlaste koosseisust kontrollimise ajal ei viibinud Tartus, tüse protsent langeb toetajate liikmete peale, kes kompaniide koosseisus olid kaasa arvatud, ning õige mitmed teatsid, et nad ilmuda ei saa haiguse, ametikohuste täitmise ja muude täiesti vabandavate põhjuste pärast ning ilmuda lubasid järgmise kontrollimise korraldamise puhul.

2) Kontrolliti kompanii alajaotust ja pealikute koosseisu ning relvastuse, varustuse ja liikmekaartide arvu ja seisukorda, mis läbi viidi järgmiselt: Maleva pealik kontrollib kompanii alajaotust ja allüksuste pealikute koosseisu. See lõpetatud, algab relvade, väljaantud varustuse, rakmete ja liikmekaartide kontroll. Relvad pidid kohale toodama puhastatult, ilma määrdeta. Kontrollitakse püssirauaõone seisukorda, sihiku ja kirbu asendeid ja lukuosade tööd. Ühtlasi pidid malevlased ette näitama neile väljaantud padrunid, puhastusabinõud ja liikmekaardid. Kogu kontrollimise kestes juhtisid malevapealik ja instruktorid malevlaste tähelepanu ilmsikultunud pahedele ja näitasid neile, kuidas neid tuleb kõrvaldada.

3) Kuulati ära malevlaste kaitseliitu ja ta ellu puutuvad kaebused, soovivaaldused ja tähelepanekud ja anti neis küsimusis vajalikke selektusi.

Pärast seda kontrollimist vabastati kõik kaitseväes teeninud ning soodustusi saanud malevlased ning alustati ülejäänutega

katsete tegemist.

Katsete korraldajaiks olid maleva pealik ja kõik instruktorid.

Katseid korraldati gruppides ning järgmistes ainetes:

- a) laskeasendite võtmine;
- b) lasketeooria;
- c) vahiteenistus.

Teadmiste hindamiseks oli rahuldav ja nõrk. Malevlased, kes osutusid nõrkadeks, peavad eelseisval õppeperioodil õppetöö algusest peale läbi võtma.

Möödunud kontroll ja katsed töid õppeaasta algul Tartu malevkondadesse palju elevust. Pea kõikides üksustes organiseeriti enne katseid õpupisi ja kordamisi eraldi selleks Tartu maleva poolt väljatöötatud kava piirides. Ka võeti relvad põhjalikumale järelevaatusele ja puhastusele, malevlased ise juba hakkasid kontrollima oma varustust ja liikmekaarte.

Ka allüksuste pealikuile andsid need ühised töötunnid hea võimaluse vanema pealiku näpunäidetele ja juhtnõuadele ning tegeliku elu nõuetele vastavalt korraldama hakata sisemist elu endale alluvas üksuses.

Tartu malevas korraldatud malevlaste kontrollimine ja katsed on algatus, mis väärib järeleaimamist. Eriti malevlaste kontrollimine tuleks kindlasti läbi viia kõigis malevates. See annaks pealikuile võimaluse malevaid puhastada mittesoovitavast ja lojust elemendist, mille tagajärjel kaitseliidu üksused omandaksid palju kindlama ilme ja lahingväärtuse. Samuti oleks aga ka soovitatav, kui malevate pealikud ja juhatused tõsiselt kaalumisele võtaksid küsimuse, kas ehk ka nende malevates katsete korraldamine Tartu eeskujul läbiviidav oleks, kuigi juba ette tuleb konstateerida, et see maal kahtlemata palju raskem on kui linnas.

Juhtumisel, kui aga katseid korda läheks nii läbi viia, et nende eesmärk malevlastele tõesti selge on ja kui kokku tullakse usalduse ja hea tahtmisega möödunud tööle joont alla tõmmata ja tuleviku jaoks sellest tehes järeldusi, siis on katsete korraldamine kahtlemata soovitatav ettevõtte ja nende üldtulemus üksuse elule kindlasti positiivne.

Maleva pealikuile isiklikult avaksid malevlaste kontrollimine ja katsed aga võimaluse saada ümmargust muljet üksuse tegelikust lahingväärtusest, kõnelemata järeldustest, mis kontrollimine ja katsed talle annavad õppetöö, pealikute koosseisu, relvastuse ja teiste vähemate küsimuste korraldamiseks.

Tartumaa maleva taktikalised õppused.

On saanud tõsiasiaks, et taktikalised õppused — või, nagu malevlased neid nimetavad, „manöövrid“ — on maleva elus alati virgutavaiks ja elustavaiks sündmusiks. Kandudes mõneks tunniks sõjaolukorda tulevad kokku vanad sõjaseeltsilised. Vestlustes ärkab üles vabadussõja-aegne vaim. Tegevuses kasutatakse ära vanu kogemusi ja õpitakse pealikute näpunäidete varal juure uusi oskusi. Siin mehistub ja korjab eel-teadmisi meie kaitseväeteenistusele valmiv noorsugu. Ja vanad auväärt hallpead — ka nemad on platsis õhutades ja vaimustades noori, selle juures aga kunagi mitte ainult pealtvaatajateks jäädes, vaid ise igal pool kaasa töötades. Siin ei olegi vanu, sest vaim on kõigil noor. Eesti naised — ka neil on siin tööd. Nobedad käed on ametis meeskonna korterite, toitluse ja sanitaarküsimuste lahendamisel.

Tartumaa malev on sel sügisel seni korraldanud 3 kahepoolist taktikalist õppust vähemate või suuremate üksuste vahel. Ülesannete ja tegevuskoha valikul on maleva staap tegutsevad üksused katsunud paigutada olukordadesse, mis sugused ohtlikkudel silmapilkudel võivad ette tulla või läinud vabadussõjas olnud.

Esimene õppus oli 1.—2. okt. s. a. Mustvee malevkonnas, mis kujunes kahepoolseks rühmade vanemiseks taktikaliseks õppuseks Mustvee-Jõgeva tee Vaiatu mõisa kõrgustikul. Olgugi, et olukordselt malevlasi välja tulnud oli vähem kui esialgu oodatud, pandi siiski selle õppusega alus Mustvee malevkonna taktikalisele arengule. Õppusest osavõtnud osade tegevustulemused olid kõigiti rahuldavad, mida kriipsutasid alla oma kõnedes õppust jälginud peastaabi õppe- ja spordi-pealik major Balder ja maleva pealik kol.-leitn. Unt õppuste tulemuste harutamisel Torma seltsimajas.

8. oktoobri hommikul oli märgata grupp-kond pealikuid kibedasti Kärkna jaama ümbruskonnas maastikul tööl. Huviga küsis iga kohalik elanik: ei tea, mis seal lahti on? Vastati, et homme on Lätte küla joonel jõukatsumine sinise Voldi ja rohelise Tartu-Maarja malevkondade vahel.

Õhtuks selgus, et mõlemal pool oli koos kogukas arv mehi ja naisorganisatsiooni liikmeid. Peale seda, kui tegutsevatele üksustele jaotus tehtud, oma asukoha ümber julgestusosad välja pandud, naised sügis-külmast kohmetanud liikmeid kuuma teega soojendanud, löödi end, nagu vanasti sõjapäevil, värskete õlgede peale siruli. Kõlasid veel siit-sealt nurgast meeleolurikkad sõjamehelis-isamaalised laulud. Oli kuulda huvitavaid sõjavestlusi. Varsti võttis aga kõikvõimas uni — tuli ju igamees kodust oma töö juurest — võimust.

Kuid mõlemate poolte staabid ei maga. Seal lambitule valgel seavad poolte juhid — n. leitn. Treufeldt ja kapten Hango — oma abilistega kokku viimaseid plaane ja korraldusi järgmise päeva tegevuseks, sest hommikul enne väljastumist peab igal pealikul ja malevasel olema selge tema ülesanne ja kohused. Igaüks teadku oma koht. Varsi saavad korrapidajad pealikud käsu ratsa- ja jalgväeluure vaenlase sihis välja saata. Tegemist on meestega — iga mees tahab minna, kuid kõiki ei saa ju saata. Vanade vilunud veteraanide juhatusel kaovad luureosad õöpimedikku. Varsi lendavad üles signaalraketid ja raksuvad püssid — luureosad on kokku porganud. Saabuvad teadaanded ja ülesande täitnud ruttavad väljasaadetud osad öökorteritesse tagasi, kus neid unest ärrganud kaaslaste poolt küsimuste rahega üle külvatakse.

Kõlab häiresignaal ja kiiresti korraldunud osad sammuvad korralikus rännakkorras tegevuskohale. Maha jäävad veel öökorterit likvideerima voori ja naisorganisatsiooni osad, et hiljem kiires korras järele rutata ja ise oma silmaga tegevust jälgida.

Raksatavad manöövri üldjuhi kolonel Unt'i poolt üleslastud kaks punast raketti ja tegevus algab. Lätte küla joon käib käest kätte. Mõlemad pooled katsuvad oma võimeid kui pealetungil nii kaitsegi. Lõpptulemusena on mõlemad pooled oma endistele kohtadele tagasi asunud. Pooled kogunevad kokku. Nobedad naissanitairide käed seovad kinni tegevuses kannatada saanud paaril mehel kriimustused. Mis sõda see on, kus ei ole haavatuid — naljatavad malevlased. Varsi on Sootaga mõisa õu kui sõjalaager. Suured skeemid lüüakse kohaletoi metatud viljaredelite üles, mehed hakistavad püssid, asutakse tulemuste arutusele. Lõpuks lastakse vaimustatud hüüetel elada meie vaba kodu, tema juhte ja pooled vastamisi üksteist. Naisorganisatsioonide poolt valmistatud soe kaitseliidu supp lepitab kõiki. Korraldatud osadena lähevad allüksused võimsa lauluga laiali. Igaühe näost paistab sügav rahuldustunne.

15. oktoobril on „sõda“ jällegi lahti. Seekord aga lõunapool Tartut. Olukordselt on Virtsjärve ja Otepää malevkondade rohelised osad Virtsjärve malevkonna pealiku kapten K. Lampi juhatusel vallutanud Rõngu-Palupera ja suruvad Elva peale. Sinised, Elva malevkond ja Virtsjärve malevkonnast juure antud kaks kompaniid Elva malevkonna pealiku lipnik Elmar Koger'i juhatusel, saavad ülesande Elvat kaitsta.

Õhtuks kogunevad sinised Elva ja rohelised Rõngu seltsimajadesse. Ratsasalgad on tugevad, sellest ka tuleb, et õine luuretegevus Rõngu-

Elva teel on väga intensiivne ja kohati õige ägedalaadiline. Hommikul vara koidikul on mõlemad pooled Kirepi mõisa juures vastastikku olevad kõrgustikud oma alla võtnud ja seal end kindlustanud. Kella 7-ks tõmbab sinine pool oma jõud vastupanupositsioonilt julgestuspositsioonile. Rasked kuulipildujad asetatakse valitsevatele punktidele. Juureantud patareid, vasakult raudteel töötava soomusrongipatarei ja raskete kuulipildujate tule toetusel algavad sinised pealetungi. Haardes rohelisi oma vasaku tiivaga sunnitakse vaenlane taanduma tema varupositsioonile.

Uuesti korralduvad pooled. Rohelisel poolel tehakse ümbergrupeerimisi ja varsi asuvad rohelised omakorda pealetungile. Ägeda pealetungiga võetakse tagasi Kirepi mõisa. Kahurtule ja soomusvankrite toetusel sunnitakse taanduma ka siniste vasak tiib. Ja kui õppuste lõppu tähendavad raketid üles lendavad, on mõlemad pooled oma hommikustel asukohtadel tagasi.

Manöövril ei ole võitjaid ega kaotajaid, kuid siiski on vaja tulemusel läbi arutada, milleks korraldatud osadena lauluga Kirepi mõisa liigutakse, kus pererahva lahke loaga kolonel Joonsoni asundustalu rehes kokku kogunetakse. Kujukates sõnades annab manöövri üldjuht kolonelleitnant Unt pildi üldisest olukorrast ja iseloomustab möödunud õppuse tegevust. Peale seda, kui poolte vanemad vahekohtunikud noorem leitnant Troufeldt ja kapten Hango poolte tegevust üksikasjalikult arvustanud, võtab sõna peastaabi esindajana kohale sõitnud ja kogu tegevust jälginud k.-l. staabiülem major Maide. Soojade sõnadega tuletab ta meele meie üldist ülesannet, maalides pildi meie praegustest rasketest aegadest ja luues selgeid tulevikuplaane meie maleva elus. Kokku võttes leitakse, et õppus on kõigiti korda läinud.

Vaimustavad elaguhüüded kaitseliidu ülemale ja kaitseliidu juhtivatele jõududele kinnitavad koosolijate alalist valmisolekut ja sügavat usku ja lugupidamist oma juhtide vastu. Ohku värisema panevad elaguhüüded meie vabale kodumaale ja sütitavad laulud sügisvihmast libedaks muutunud maanteel kodu poole sammuvatelt kompaniidelt ja rühmadelt kajavad veel tükk aega ka läinud vabadussõjas lahingväljaks olnud Kirepi ümbruses. Siis jääb kõik vaikseks. Kirepi „sõda“ on läbi.

Kõigi õppuste üldtulemusena ei saa jätta alla kriipsutamata meie maa-malevlaste head tahet ja kohusetunnet, pealikute kui ka malevlaste järkjärgulist edasiarenemist oma oskustes, ülesannete täitmistes ja kohustest arusaamisest. Kuid peamine asi, on märgata, et sellesarnaste õppuste teel püsivalt ja kindlalt köituvad meie maleva osad kokku ühtlaseks kaitseliidupereks, millele palju tänuväärset kaasa aitavad meie naisorgansatsioonide liikmed.

Olgu ja jäägu see kavakindel edasiarenemine meie maleva elus jäädavalt püsima.

—dt—

Taktikalised õppused Lehtses.

Pühapäeval, 16. oktoobril, korraldas Tapa malevkond, mille alla kuulub suurem osa Põhja-Järvamaa kaitseliidu üksusi, suurema taktikalise õppuse Lehtse ja Jäneda raudteejaamade vahel, millest võtsid osa kõik kohalikud kaitseliidu jalging ratsakompaniid, peale selle veel soomusautod.

Malevkond oli jagatud kahte ossa: sinised ja rohelised. Manöövril oli niisugune: sinised on endale seisukohad võtnud Lehtse raudteejaama ümbruses, umbes ühe kilomeetri ulatuses kahel pool raudteed; rohelised peavad need sealt välja lööma ja Lehtse vallutama.

Kell 8 hommikul hakkasid roheliste luuresalgad, nimelt P.-E. põllutöökeskkooli õppurkompanii, Lehtse poole liikuma, nendega kaasas läksid iga jao kohta üks ratsakaitseliitlane, kes pidid ühendust pidama „lahinguvälja“ ja staabi vahel, mis asus alguses Jäneda mõisas, pärast aga Raudla koolimajas.

Salgad liiguvad kolonnid edasi. Varsti, umbes kaks kilomeetrit Lehtsest, tulevad esimesed kokkupõrked; siniste poolt langeb üks (ainus manöövri kestes) roheliste luuresalga kätte vang. Lüüakse mõned siniste luuresalgad tagasi.

Saabub käsk: kell 14.25 min. üldine pealetung roheliste poolt. Rohelised algavad pealetungi; kuulipildujad ragisevad, püssid pauguvad, hurraahüüded — täiesti nagu sõjas. Sinised on sunnitud kiirelt taganema roheliste ülvõimu eest, suutes siiski veel mõnes kohas peatuma jääda. Rohelised aga tungivad ägedalt peale ja umbes kell 16 vallutavad hurraahüüete saatel Lehtse raudteejaama.

Peale manöövri lõppu teeb vanem vahekohtunik lühikese ülevaate manöövri tegevusest ja tulemustest, lugedes üles neid vigu, mida sõjatuhinas tehtud, kuid peab lõpuks siiski tunnistama, et manööver on hästi korda läinud, paremini kui möödunud aastal, mida konstateerib ka Tapa garnisoni ülem, kes järgmisena kõneleb. Peale selle kõnelevad veel mõned ja lõpuks palutakse kaitseliitlased lõunasöögile, mille naiskaitseliitlased on korraldanud Lehtse tuletõrjajate seltsimajas. Toit maitseb peale väsitavat lahingutegevust hästi; peetakse kõnesid ja lastakse elada vanemat malevlast hra Insenbergi, kes saab sellest väga liigutatud ja paneb noortele südamele ka siis, kui tuleb tõsine katsumine — isamaa eest väljastumine — julgelt võidelda. Lõpuks lauldakse ühiselt „Eestimaa, mu isamaa.“ Öhtul oli veel Lehtse kodukaitse ühingu korraldusel pidu samades ruumides, millest elavalt osa võeti.

Tänu kõrvalistele isikutele, kes kaitseliitlaste toitmiseks kaasa aitasid ja toiduaineid kinkisid!

—k.

Noorsoo sõjaline ettevalmistus Tartu keskkoolides.

Noorsoo sõjalise ettevalmistuse tunnid algasid Tartu kesk- ja kutsekoolides 1. oktoobril, kusjuures kõik koolid on jaotatud nelja instruktoriga vahel. Instruktoreks on leitnantid Jul. Udde, Joh. Kaste, Fr. Lepp ja Th. Bock, kes viibisid 27. juunist kuni 25. aug. s. a. Sv. Üh.

Õ. juures sellekohastel kursustel. Tartu piirkonda kuulub ka „Vahi“ põllutöökool ja Otepää gümnaasium.

Sõjalist õppust tuleb iga klassi kohta üks tund nädalas; sealjuures võetakse esialgu sissejuhatav osa läbi kooliruumes, hiljem jätkatakse aga õppust maastikul. Kahjuks on praegu õppeabinõudest puudus ja õppurid ootavad suure igatusega relvu. E.

Gaasikompanii Tartu malevas.

Hiljuti asutati Tartu maleva juure gaasikompanii, kuhu võivad astuda kõik asjast huvitatud malevlased. Gaasikompaniis võetakse tarvitusele gaasimaskid, õpetatakse kaitset gaasirünnaku puhul jne. Läänud aastal kasutati ülilooli õppejõududelt sellekohaseid teoreetilisi teadmisi, kuna tänava pearõhk just praktilisele käsitlusele langeb. E.

KEHALINE KASVATUS.

Harju maleva laske- ja kõieveo- võistlused

peeti pühapäeval, 9. oktoobril s. a., kell 11.00 Valdeki laskeplatsil. Ilm oli ilus, selge, kuid tuuline, mis ei jätnud mõju avaldamata ka lasketagajärgede peale. Võistluste käiku ja läbiviimist jälgima oli tulnud ka kaitseliidu ülem kolonel Roska. Võistluste üldkäiku juhtis maleva pealik leitnant O. Suursõõt.

Võistluste tulemused: Grupilaskmises: I. Linnaümbruse malevkond — 245 silma. Koosseis: Tomson — 25 silma, Jaanus — 38 s., Kütts 37 s., Sams — 32 s., Abro — 73 s., Praks — 40 s.

II. Kose malevkond — 185 silma. Koosseis: Krusement I — 37 silma, Matverk — 49 s., Arul — 33 s., Krusement II — 12 s., Kula — 32 s., Kristal — 20 s.

III. Nissi malevkond — 137 silma. Koosseis: Kütner — 37 silma, Peek — 17 s., Suuresar — 2 s., Kuusberg — 10 s., Kunst — 47 s., Eermann — 24 s.

Üksiklaskmises vintpüssidest: 1. Jaanus, linnaümbr. mlvk., 93 s.; 2. Tomson, l.-ü. mlvk., 90 s.; 3. Matverk, Kose mlvk., 73 s.; 4. Soobak, Rapla mlvk., 66 s.; 5. Partland, Kloostri mlvk., 56 s.; 6. Veimann, Kloostri mlvk., 49 s.

Laskmises brovningutest: 1. Kalda (Nissi) 48 s. Ülejäänud võistlejad ei täitnud võistlustingimusi, mistõttu ka võistlustest välja langesid.

Laskevõistlustega rööbiti peeti ka malevkondadevahelisi kõievestlustusi. Osavõtjaid — 4 meeskonda. Võistlused peeti ühe miinuse süsteemis. Esimestena kohtasid Nissi ja Kloostri malevkondade meeskonnad. 1:2 vastu võitis Kloostri malevkonna meeskond. Linnaümbruse ja Kose malevkondade meeskondadest võitjaks tuli Linnaümbruse meeskond (2:0). Finaalis võitis Linnaümbruse malevkonna meeskond Kose malevkonna meeskonna vahekorraga 2:0, tulles seega esimesele kohale, Harju maleva meistriks kõieveos ja omandades kaitseliidu ülema rändauhinna. Meeskonna koosseis: Sork, Tui, Luiga, Aud, Rikko ja Emar. Peale võistlusi jagas maleva pealik välja võistlejatele auhindu.

Rööbiti võistlustega korraldati ka harjutuslaskmist väikekalibrilisest püssist „Cecado“, mis uudiseks oli malevlastele ja neile näis väga meeldivat. Terve tosin malevlasi andis „pühalikku töötuse“ esimesel võimalusel enesele selle püssi muretseda. E. L.

Harju ja Järva malevate ratsamehed hipodroomil.

Hobuseasjanduse ja -arendamise armastajate ühing esines palvega kaitseliiduülemale, lubada maa ja linna ratsa-kaitseliitlastel osa võtta 16. oktoobril s. a. Tallinna hipodroomil peetavatest ratsavõistlustest.

Ühingu palvele vastu tulles andis kaitseliiduülem selleks oma nõusoleku. Eelpoolnimetatud võistlustest osavõtmiseks avaldasid soovi Harju malevast 7 ja Järva malevast 8 ratsameest, kes ka ühes hobustega laupäeval, 15. okt. s. a. kell 9.30 Tallinna jõudsid.

Ühingu poolt oli võistlusmaadeks kaitseliidu hobustele määratud 1200 mtr., kusjuures iga maleva võistlejad pidid võistleva omavahel. Võistluse päeval, pühapäeval, 16. okt. s. a., kell 11.30 algasid võistlused hipodroomihobuste traavisõiduga. Kell 15.45 jõuab järg 10 numbril all Harju meeste kätte. Pikas hanereas sõidavad mehed oma tüsedatel hobustel rahva eest läbi, demonstreerides hobuste võimisi küll traavi, küll galoppi. Rahvas jälgib huviga ratsamehi, on ju sarnane esinemine avalikul võistlusel esmakordne. Stardist asub vedama ruun Kusti, sõitja mlvl. Muru, kuid ¼ ringi peal rebib ette mära Leida, sõitja mlvl. Sallmann, ja püsib esimesena kuni 150 mtr. finischist, kus täkk Aadi, sõitja eskadroni pealik Sobak, ägeda rebimisega temast mööda läheb ja esimesena lõpetab ajaga 1 m. 45,5 sek. Väleda Leida esimese koha kaotust võib sõitja arvele kirjutada. Kolmandaks tuli täkk Miku, sõitja mlvl. Telliskivi, neljandaks ruun Prints, sõitja pealik Pääsuke.

Õnnetu nr. 13 alla on sattunud Järva maleva meeste esinemine. Möödasõidul paistavad silma nende temperamentsemad ja saledamad hobused. Rahvas ennustab esimeseks Noorat ja nii ta oligi. Ägedalt ja väledalt kui tuul, jättes kaasvõistlejad maha, libiseb ta (sõitja mlvl. Parbo) eest ära ja läbib finischi esimesena, ajaga 1 m. 41¼ sek. Temale järgneb oma pool-Araabia tõugu Linda pealik Müller.

Arvesse võttes mõlemate malevate ratsameeste soove korraldas ühing kolmanda, 900 mtr. pikkuse, sõidu, millest võttis osa 8 võistlejat, s. o. kõik võitjad.

Esimese koha omandas Noora, sõitja mlvl. Parbo, ajaga 1 m. 17,5 sek., teise koha Loona, sõitja pealik Nuke, ja kolmanda koha Linda, sõitja pealik Müller. Hobuseasjanduse ja -aren-

lamise ühingu juhatus annetas võitjatele väärtuslikud auhinnad. Nii said 1200 mtr. võitjad: 1-sed hõbe-portsigarid, 2-sed — pealik Müller seinakella ja mlvl. Sallmann marmorist kirjutuslauanõud, 3-dad — ratsavaljad piitsaga, 4-dad — käsikohvrid.

900-mtr. segasõidus omandasid kõik kolm võitjat rahalised auhinnad.

Enne auhindade väljajagamist ülesrivistatud võistlustest osa võtnud kaitseliitlasi tervitas võistlusi algusest kuni lõpuni jälginud kaitseliidu ülem kolonel Roska. Oma kõnes kriipsutas kolonel Roska alla seda head tahtmist, mis mehi kodunt välja toonud Tallinna võistlema adra eest võetud hobustega ja lapitud sadulatega. See ei ole mitte rekordijaht, vaid tung edu poole, pealinnas midagi näha ja juure õppida. Kolonel Roska poolt tehtud ettepanekule hüüda võistlejatele „elagu“ järgnes pealtvaatajate poolt kolmekordne mürisev „elagu“.

E. L.

Garju maleva

linnaümbruse malevkonna spordivõistlused peeti Nehatus 18. sept. s. a. Vaatamata halva ilma ja viletsa spordiplatsi peale saavutati täiesti rahuldavad tagajärjed, kuna sõjalises kolmikvõistluses ületati isegi üleriikliku kaitseliidupäeva tagajärg. Võistluste tagajärjed:

Sõjaline kolmikvõistlus: 1. Jaanus (Nabala r.) 3.16.0; 2. Sams (Saue komp.) 3.57.4; 3. Abro (Nabala r.) 3.59.0. Võistluste tingimused samad, mis kaitseliidu üleriiklikudel võistlustel. Rännakvõistlused rakmetes 5 km.: 1. Sams 22.40.0, 2. Dunkel (Saue k.) 25.36.0, 3. Aaser (Harku k.) 26.30.0. 100 mtr.: 1. Sams 13.0 (eeljooks 12.3), 2. Laupmann (Harku k.) 13.2 (eeljooks 13.0), 3. Kraamann (Harku k.) 13.4 (eeljooks 12.2). 1500 mtr.: 1. Dunkel 4.34.0, 2. Sams 4.35.5, 3. Pals (Harku k.) 3.37.7. Teatejooks 4x100: 1. Saue komp. 56.0 sek. Granaat: 1. Sork 60.20, 2. Eichvalt 55.60, 3. Laupmann 52.58 (kõik Harku k.). Kuul: 1. Kraamann 11.13, 2. Eichvalt 10.91, 3. Sork 10.83. Ketas: 1. Kraamann 32.65, 2. Tombak (Saue k.) 28.75, 3. Sork 27.20. Oda: 1. Kraamann 38.76, 3. Tombak 35.65, 3. Eichvalt 32.64. Kaugus hg.: 1. Kraamann 6.00, 2. Sams 5.25, 3. Dunkel 4.96. Kõrgus: 1. Kraamann 1.55, 2. Dunkel 1.45, 3. Sams 1.45. Teivas: 1. Kraamann 2.50, 2. Milk (Nehatu k.) 2.40, 3. Jaanus 2.30. Kompaniide-vahelistel kõieveovõistlustel tuli võitjaks Harku kompanii, omandades maleva juhatus rändauhinna. Teisele kohale tuli Saku-Nabala meeskond.

E. L.

Laskevõistlused Tartu malevas.

8. ja 9. oktoobril s. a. korraldas Tartu malev pealikutele malevkondade-vahelised laskevõistlused grupilaskmises, üksiklaskmises vintpüssidest ja püstolitest. Grupi koosseis: üks laskurjagu — 10 meest. Laskmine sündis 200 meetri pealt 10-ringilisse rahvusvahelisse märklehte. Igal laskuril 10 lasku vabast asendist käelt. Võistlustulemused: grupilaskmises: I — 3. malevkond 692 silma, II — Vabadusristi vendade malevkond 686 silma, III — 4. malevkond 639 silma, IV — 2. malevkond 636 silma. Üksiklaskmises vintpüssidest võttis osa igast malevkonnast 3 laskurit. Igal laskuril 15 lasku. Tagajärjed kujunesid järgmisteks: I — Haller 126 silma (3. malevk.), II — Gern 120 silma (Vab. v. malevk.), III — Kase 119 silma (4. malevk.), Voitka 118 silma (Õppur-

malevk.), V — Silbergleich 118 silma (3. malevk.), VI — Kuusk 116 silma (Vab. v. malevk.).

Lasketagajärgedega lähemalt tutvudes torakab silma eriline huvi laskeala vastu nooremate seas. Suur protsent parematest laskuritest ei ole veel kaitseväeteenistust läbi teinud, ei ole jõudnud seega veel kulminatsioonipunktini, vaid areng jätkub kindlasti progressiivselt.

Üldkokkuvõttes osutus parimaks malevkonnaks 3. malevkond — 28 punkti, omandades Tartu linnavalitsuse väärtusliku rändauhinna — Bergmann kuulipilduja. II — Vabadusristi vendade malevkond 28 punkti; III — 4. malevkond 16 punkti; IV — 2. malevkond 6 punkti; V — õppurmalevkond 6 punkti.

Jalgpall.

Viru maleva Haljala malevkonna spordiklubi pidas järgmised jalgpallivõistlused:

1. 11. septembril Ü. E. N. Ü. Veltsi osakonnaga, tagajärjega 7:0 malevk. spordiklubi kasuks.

2. 18. septembril sama organisatsiooniga tasuvõistlus. Võitis malevkonna spordiklubi vahekorraga 6:0.

3. 9. oktoobril Kadrina meeskonnaga, tagajärjega 2:2.

E. L.

Pärnu maleva laske- ja rännakvõistlusi

peeti 18. sept. s. a. Laskmises olid võistlejad liigitatud kahte liiki: A klassis võistlesid malevlased, kellel sunduslik k.-v.-teenistus seljataga ja läbi teinud III grupi III liigi laskeharjutused täielikult; B klassis võistlesid kõik ülejäänud võistlejad. — A klassi võistlustingimused: kaugus 150 mtr.; laskeasend — püsti, põlvelt ja lamades; märklaud — Rootsi 5-ringiline; laskude arv 10, nendest 2 püsti, 3 põlvelt ja 5 lamades käelt; aeg — 5 minutit; — B klassi tingimustes oli erinevuseks märklaud 10-ringiline ja aeg piiramatult, teised tingimused samad.

Võistluste tulemused: A klassis: 1. Pealik Vahter — 49 p.; 2. pealik Sirk — 47 p.; 3. pealik Mitt — 46 p.; 4. mlvl. Rosenberg — 45 p. — B klassis: 1. mlvl. Verner — 59 p.; 2. pealik Altmart — 56 p.

Samal päeval, peale laskevõistlusi, korraldati kombineeritud võistlus: 1. 4 km. rännak, 2 liivakoti kandmine 50 mtr. peale ja laskmine 150 mtr. pealt. Võitjaks tuli „Tervise“ rühma meeskond (7 meest). Laskmises omandasid kõik võitjad maleva poolt annetatud auhinnad, kombineeritud võistluses võitja meeskond sõjaministri rändauhinna — granaat pealkirjadega.

Laskevõistluste naljad.

Malevl. L. malevl. O.-le, kellega kunagi varem kana kitkumist olnud: „Noh Mihkel, mis sina siit otsid, oleksid võinud parem kodus kartulit võtta.“

Malevl. O.: „Tulin vaatama, kuidas sinusugused laskurid püssist laskeplatsi künnavad.“

*

Malevl. X malevl. Y-le: „Noh, kuidas siis ka lasksid?“

Malevl. Y: „Lasksin nii, et liiv nina all tuiskas, kuid kõik läksid piima järele.“

*

Malevl. N tuleliini naabrile peale lasu välja laskmist: „Aga see tabas hästi!“

Naaber: „Millest sa seda järeledad?“

Malevl. N.: „Pauk oli kõva.“

Töetruu ärakiri ühe meie diviisi ametlikust kirjavahetusest.

„Laskemoona ladu
ülema k. t.
23. märtsil 1927. a.
nr. 26.
0.....“

Van. san. arstile.

Palun selle nädala jooksul välja saata O.-sse ekspeditsiooni prussakate hävitamiseks minu korteri köögis. Siin on nähtavasti nende peakorter ja siit ähvardavad nemad kogu maja vallutada. Desinf. võiks teha ka väevlugaasiga, sest köök on eraldatud teistest ruumidest.

X. Y.
n. ltn.“

Ja selle dokumendi peal van. arsti resolutsioon:

„Laskemoona ladu ülemales.“

Ekspeditsiooni välja saata pole võimalik, sest selleks puuduvad vastavad eriteadlased. Tartus on prussakate ja rottide hävitamise eriteadlane Ponjagin, kuid tema väljakutumiseks puuduvad mul summad. Oma kogemuste järele tean, et paberiga ja kuuma veega sihikindlalt kõrvetades need elukad juba 1 nädala jooksul majast välja kolivad. Seesugust kõrvetamist võite toimetada isiklikult. 24. III. 27. a. Z. N. san. kapten O. div. suurtv. van. arst.“

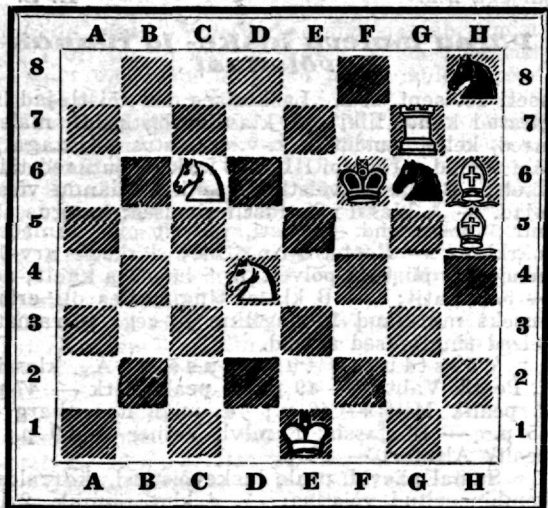
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 43.

Kokku seadnud L. Blumenoff (Tallinnas).
„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: K e1, V g7, O h5 ja h6, R c6 ja d4.
Mustad: K f6, R g6 ja h8.

Valged algavad ja annavad matt kahe samuga.

K. Karu ülesande nr. 38 lahendus

(g5 ja g6 ruutudel peavad olema mustad etturid).

1. R f2 — e4, d5 : e4,
2. O g4 — e6 annab matt.

1. (R f2 — e4), d3 — d2,
2. O g4 : e2 annab matt.

1. (R f2 — e4), ükskõik,
2. R annab matt.

G. Vehtersteini ülesande nr. 39 lahendus.

1. O c7 — d6, K e6 : d6,
2. V b8 — b6 annab matt.

1. (O c7 — d6), e7 : d6,
2. V d8 — e8 annab matt.

1. (O c7 — d6), R d7 ükskõik kuhu,
2. R a9 c7 annab matt.

A. Burmeisteri ülesande nr. 40 lahendus.

1. b3 — b4, e4 — e3,
2. O e8 — a4 ja
3. O a4 — c2 annab matt.

1. (b3 — b4), g6 — g5,
2. R e6 — g7 + ja
3. R c7 — d5 annab matt.

Õiged lahendused ülesannetele nr. 38, 39 ja 40 saatsid: G. Friedemann, V. Mikenas ja stud. techn. Viktor Teppaks (Tallinnast), stud. jur. R. Pärnpuu (Tartust), G. Vehterstein (Vändrast) Martin Villemson (Pärnus!).

Lahendusi palutakse saata ainult järgmisel aadressil: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister.

ROYAL väikest kirjutusmasinat

võib kasutada kontoris, kodus ja reisil olles.

V-d Loun & Schitkov

Tallinn, Niguliste tän. 18. Tel. 13-37.